

Dr. Kadosa Marcel: A világmegváltó rátermettség.*

„Ha ki volna tűzve egy pályadíj annak a kérdésnek az eldöntésére, hogy mit kell Magyarországnak szem előtt tartania a háború után, hahogy hamarosan kiakarja heverni a háború ütötte sebeket és föl akar jutni arra a piederasztátra, amelyen annál jobban szeretnők látni, minél szorongatottabb helyzetben tudjuk e pillanatban; én evvel a mondattal pályáznék a díjra: „The right man on the right place”, a megfelelő ember a megfelelő helyen. Ebben benne van minden és ez mindennek, minden sikernek és minden boldogulásnak a kulcsa és a titka.

Milyen egyszerű elv és mégis az egész országunknak, az egész közéletünknek át kellene alakulnia gyökerestől, hogy ez az elv megvalósuljon Magyarországon. Mert ez annyit jelentene, hogy szakítani kellene a protekciówirtschafttal, a nepotizmussal, a kegyencgazdálkodással, a sógorsággal, komasággal, a klikkuralommal, a megvesztegetésnek és megvesztegetettségnek ezer fajtájú anyagi és szellemi módjaival. Ez annyit jelentene, hogy ne a származás és ne a diploma döntse el, ki hova üljön be urizálni, hanem a képesség döntse el, ki hova üljön be dolgozni és annyit jelentene, hogy ahol ma hivatalok és méltóságok vannak a hivatalnokok és méltóságviselők kedvéért, ott hivatalok lennének a közönség és az elvégzendő munka kedvéért.

A számadás rendkívül egyszerű. Aki annak köszönhet egy hivaltalt, mert az édesapja, vagy az apósa vagy akármelyik retyerutyája jogán az őt megilleti, az ebben a hivatalban természet-szerűleg nem is láthat egyebet, mint valami olyan intézményt, amely az ő kedvéért van a világon. Ellenben aki a rátermettsége, szorgalma, szaktudása, tehetsége jogán kap meg egy hivaltalt, az nem láthat ebben mást, mint szakszerű tudásának működési területet a közjó érdekében való munkálkodásra. Ez az egyszerű

tétel vonatkozik úgy a kisbíróásra, mint a hadvezetésre, a bankigazgatóságra, mint az egyetemi tanárságra, közigazgatásra és kukoricacsöszködésre egyaránt.

Akármi lesz már ennek a háborúnak a befejezése, amíg emberek élnek a földön, mindég legendás lesz az az erő kifejtés és a sikereknek az a példátlan sorozata, amelyet a németek produkáltak ebben a háborúban. Most hogy közelről volt alkalmunk őket látni: elleshettük nagy sikereik egyszerű titkát. Ott mindenütt a tehetségek uralkodnak az adott feladatra rendelt tereumeneken: mindenütt csak komoly szakszerűség, sehol se léha könnyenvevése a dolgoknak. A bíró ott szívvel-lélekkel bír, a katona minden ízében katona, a munkás szakmájának mestere, a tanár a tantárgyának művelője, a közigazgatási hivatalnok a hivatalának és hivatásának él, a kereskedő minden gondja az üzlete, a földmivelőt a saját foglalkozásának a kérdései érdeklik legjobban a világon, a politikus pedig a körültekintő felelősségtudat megható példányképe, amilyent keveset lehet találni a világ bármely más országában és legkevésbé éppen azokban az államokban, amelyek demokráciájukkal kérkednek.”

Ezeket a sorokat egy cikkemből idézem, amely egy szaklapban jelent meg és utólag hozzátehetem, hogy ami a németekről szóló passzust illeti, ebben kifejezésre jut az a túlzott bámulat, amellyel e Niebelungenekre emlékeztető módon küzdő nemzettel szemben viseltetem. Számokkal alig kifejezhető óriási mértékben túlerőben fevő ellenséggel, tulajdonképen az egész világgal harcban állva — és eleddig még mindig győzedelmes harcban — kiderült a véres háború folyamán, hogy amit a németek odahaza produkálnak, az még nagyobb teljesítmény, mint a harcterek eredményei. Ha majd elmúlik a háború zivatarra és elsimulnak a gyűlölet hullámai, ami mindenesetre sokkal rövidebb idő alatt fog bekövetkezni, semmint ma azt gondolni lehetne, akkor a mostani ellenség is legnagyobb tanulságai közé fogja sorozni az országszervezésnek azt a csodálatos módját, amelyet a németek a háború folyamán produkáltak.

És ha ennek a lehetőségeit fogják kutatni, akkor bizonyára tudatára jutnak annak a ténynek, hogy Németország erre azért volt minden más országnál inkább képes, mert a szakszerűség sehol annyira nem uralkodik a társadalmi és gazdasági élet minden vonalán, mint Németországban. Akik nem rokonszenveznek Németországgal, bizonyos fitymálással vegyes félelemmel emlegetik

a német „militarizmus”-t. Pedig közelebről tekintve a dolgot, csakhamar rájön az ember, hogy a militarizmus Schlagwort-ja alatt tulajdonképen mind annak a túlzott szakszerűsége értendő, ami egy állam hadi erejének a kifejtéséhez szükséges. Ez pedig úgy-szólván az egész társadalmi, gazdasági és kulturális élet területét magában foglalja. Sehol olyan szakszerűen katonás katonák nincsenek, mint Németországban és ennél fogva a katonák kiképzése sehol se oly tökéletes, mint Németországban. De ha Moltke azt mondhatta, hogy annak idejében a német Schulmeisterek verték meg a franciákat, úgy rögtön megállapítható, hogy a német tanítók arravalósága és kiváló szakszerűsége eleddig utolérhetetlen és apránként minden országnak Németországot kell az iskolaügy tekintetében mintául elfogadni. Ha a mozgósítás gyorsasága hatalmas előnyt biztosított Németországnak ellenségeivel szemben, úgy a vasútügy magas fejlettsége ebben lényeges szerepet játszik. Katonaanyaga kiválóságában a német szociálpolitika minden kultúrállamot felülmúló fölényes kiválóságának van döntő szerepe. A hadi technika nagyszerűsége pedig voltaképen nem egyéb, mint a béke technikájának a háború követelményeihez való gyors alkalmazkodása, ami szintén csak igen kiváló szakképességek mellett valósítható meg. És így tovább az összes figyelembe jöhető tényezőkön keresztül.

Mindez bizonyos fokozott arravalóság mellett lehetséges, jobban mondva egy bizonyos fokozottabb érvényrejutásával a right man on the right place elvének. Ez pedig mindenekelőtt nem csupán az arravaló erőket föltételezi, hanem a társadalmi becsületességének egy bizonyos magas fokát is, amely lehetővé teszi, hogy a képesség legyen a legmagasabb kvalifikáció, nem pedig a protekció és a sógorság, komaság. Az ilyen módon hivatalhoz jutó egyén azután valóban hivatásnak tekinti életpályáját, míg ott, ahol a protekció a legelsőrendű kvalifikáció, ott a protektsé, miután hivatalhoz jutott, nem is veheti komolyan a feladatát, mert hiszen közvetlen tapasztalatból tudja, hogy nem ezeknek a feladatoknak az igénye juttatta őt pozíciójába, hanem merőben különböző tekintetek. Senkinek se okoz nehézséget annak a megértése, hogy ha valahol egy feladat teljesítésére kikeresik azt az embert, aki az egész országban a legarravalóbbnak látszik, hogy ez az ember nemcsak hogy másképen fogja a képességei alapján betölteni a helyét, hanem másképen is fogja fel a missióját, mint

ha ugyanabba a pozícióba valakit azért ültetnének, mert a párt-politikai tekintetek vagy hatalmas befolyások úgy kívánták.

A különbség azonnal szembeszökő, ha egy másik nagy kultúrával, Franciaországgal hasonlítjuk össze Németországot. Francia oldalról való az alábbi leírás, amelyben francia tollal vannak jellemezve a franciaországi állapotok. A négyötöd részben ügyvédek-ből álló souverén parlamenten kezdi, amelyben orgiákat ül az alacsonyrendűség. Majd az igazgatásra térve át, a miniszterek-ről beszél:

„A miniszterek tudvalevőleg a képviselők soraiból kerülnek ki. Unos-untig ismerjük minden kormányváltás idejéből azokat a hírlaptudósításokat, amelyek a megalakulás előtti befolyásolókat, alkudozásokat, cigánykodásokat ismertetik. Ha nem volna a dolog annyira komoly, az ember hangosan felkacagna ezeken a komédiákon. Egy nagy ország igazgatásáról van szó, amelynél nem volna szabad elég válogatósnak lenni, hogy a megfelelő ember kerüljön a megfelelő helyre. Óriási érdekek forognak kockán, milliók jóvolta vagy romlása, a nemzeti tevékenység legfontosabb részeinek felvirágzása vagy elsorvadása. És mi történik valóságban? Csak arról van szó, hogy az éhesek bizonyos számát kielégítsék. A különféle csoportokra, amelyek az előbbi minisztérium ellen szavaztak, valamint azokra, amelyek tartózkodásuk vagy visszavonulásuk által a bukást lehetővé tették, tekintettel kell lenni. Tiszteletbeli állás dukál annak a többnyire fiatal képviselőnek is, aki interpellációjával vagy beszédével a válságot felidézte. Aki azt a napirendet szerkesztette, amelyen a hatalmasok a nyakukat törték, szintén megérdemel jutalmul egy miniszteri tárcát. Az elnök meghívja Pétert és meghívja Pált, névsorokat állítanak össze, Pityi Pál nem akarja a megbízatást elfogadni Senki Pista nélkül, de mivel Senki úr a fejébe vette, hogy ő kultuszminiszter akar lenni, ennél fogva Nulla Jancsinak, akinek ezt a tárcát eredetileg felajánlották, meg kell elégednie a földművelésügyi miniszterséggel. Végre annyira jutottak, hogy az egész névsor együtt van, de óh jaj, csak 12 miniszteri tárca van, ellenben a névsoron 15 név szerepel! Gyorsan szerveznek három politikai államtitkárságot és a lapokban komoly fejtegetések jelennek meg, hogy az illető szakoknál nagy szükség van államtitkárra. Három-négy hónap múlva az új minisztériumnak is kiadják az útját és miután az új alakulatnál csak 14 embert kell elhe-

lyezni, ennél fogva éppen olyan alapos indokokból, mintahogy megcsinálták, megint megszüntetnek államtitkárságot.

Ha már hivatalban vannak, mindenesetre igyekezni fognak a miniszter urak, hogy megismerjék a területet, amely nekik jutott. Többnyire megvan bennük hozzá az akarat és a jószándék, de nem tehetik, mert egyszerűen nincs idejük rá. Először is többnyire nem maradnak elég ideig hivatalukban ahhoz, hogy annak minden ágazatába beledolgozzák magukat másodszor pedig kinevezetésük első napjától kezdve ostrom alatt tartják őket azok a képviselők, akik győzelemre juttatták őket és akik ezerféle kedvezményeket kérnek akár önmaguknak, akár választóiknak. Az egyik képviselő pl. aki ellen annak idejében a kerület alprefektusa állást foglalt, most ennek a letételét vagy áthelyezését követeli. Egy másik főkortes egyébként teljesen tehetségtelen fia számára állami ösztöndíjat akar kieszközölni. A miniszterek óvakodnak ilyen kéréseket megfogadni, mert a többség melegelettségétől függ a politikai létük. Íme a circulus vitiosus: A képviselő a miniszternek köszöni választói kívánságának a teljesedését és így az újráválasztását, a miniszter pedig a képviselőnek köszöni a magas állást, amelyet betölt és a hatalmat, amely a kezében van. Mindenik le van a másiknak kötelezve, bizonyos cinkosság jön létre az emberek között és a kamarának nincsen meg az ellenőrzés lehetősége, viszont a kormány nem képes az egyesek érdekeivel szemben az összes érdekeit előmozdítani.

Azt hiszem, arról mindenesetre meggyőztem az olvasót, hogy francia miniszter csak kivételesen lehet szakember a maga területén, vagy pláne szakmájának mestere. De ha ő nem szakember, úgy szakemberekkel kell magát körülvennie és azok tanácsa szerint cselekedni. Ilyen szakember van elég; ilyenek: az illető minisztérium hivatalnokai, az igazgatók, a hivatalfőnökök és ahogy már hívják őket. De itt ismét egy sajátságos jelenségre kell rámutatnom: minden minisztériumban van az úgynevezett kabinet. Ezek olyan hivatalnokokból állanak, akik a miniszter és a különböző szakmák igazgatói között a közvetítő szerepét töltik be. Ezeknek a tevékenysége tehát, hogy úgy mondjuk: szintetikus és ezért ismereteiknek alaposaknak és kiterjedteknek kellene lenniök. Ámde ez a kabinet minden miniszterváltással együtt változik és nagyobbrészt egészen fiatal emberekből áll, akik az új miniszter kreatúrái és éppen olyan tapasztalatlanok, mint ő

maga. Ezen a módon azután a miniszter a hivatalnokok kényére és kedvére van kiszolgáltatta . . . így tenyészik és növekszik a bürokratizmus, amely oly szép gyümölcsöket terem, mint sehol másutt a világon. Mindég mosolyogtam a németeken, akik a saját bürokratizmusukat korholták előttem, gondoltam magamban: ah, ha tudnák, hogy milyenek az állapotok a Vogézeken túl, akkor hálát adnának istenüknek . . .

... A hivatalnokok, akik nem felelősek és szakmájukban rendszerint nem valami nagytekintélyek, ők a végrehajtó hatalom tulajdonképeni kezelői, mert — mint láttuk — a miniszterek teljesen rájuk vannak utalva. Innen az a sablon, amelyet Franciaország minden megfigyelője bámulva észlel, innen az örökké azonos taposómalom, amely háromszorosan kellemetlenül hat az olyan országban, ahol folytonosan hallja az ember a „haladás” szót. Nem jöhet létre semmiféle reform. Ahogyan a francia hivatalokban petróleummal világítanak és fával tüzelnek, mert a villamos világítás és a központi fűtés az ő számukra még nincs feltalálva, amint leveleiket hivatalról-hivatalra küldözik és még kedveseiknek is lovas gárdistával kézbesítetik, mivel a posta csak a tudatlan publikum számára létezik, ugyanazon a módon található még ma is I. Napoleon szervezetei, törvényei és nevelési methodusai . . .”

Nem folytatjuk, pedig hosszan van még tovább. Nem folytatjuk, mert a francia tükörben kellemetlen érzéssel fedezzük fel a magunk ábrázatát is. Nem jól esik a továbbiakban olvasnunk, hogy ami reform mégis van Franciaországban, az nagyrészt választáspolitikai alapon létesült és hogy az még egy olyan ország, ahol ha Parisból Versailles-be visz valaki gyalog egy csomagot, akkor, útközben háromszor meg kell állni a vámsorompók előtt. Vajjon hogy lehessen ezt a franciák orra alá dörgölni Budapestről, ahol ha az ember az egyik utcából a másikba akar jutni, mivel véletlenül egy hídon kell átmennie, hídpénzt kell fizetnie.

A szakszerűség a németek nagy fölénye minden más európai nemzet fölött. Pedig ők maguk se mondják, hogy ezen a téren valami rendszeres kiválasztódás volna náluk biztosítva és látja is az ember, hogy tulajdonképen nincsen is ennek egyelőre más alapja Németországban, mint az életnek bizonyos komolyanvétele és a társadalom becsületessége és szoliditása. De máris erős

áramlatok indultak meg abban az irányban, hogy amit eddig csak a néplélek struktúrája biztosított, az rendszeres és tudományosan megalapozott biztosítékot nyerjen.

Egyre nagyobb érdeklődés nyilvánul meg az alkalmazott pszichológia, a képességek és az arravalóság tudományos bizonyossággal való megállapításának kérdése iránt. A mostani háborúban, amelyben a békés évtizedek annyi tudományos kutatását ültették át a gyakorlatba a németek, e téren is alkalmazásba vettek néhány metódust. Így a katonaságnál pszichikai laboratórium működik azzal a feladattal, hogy tudományos megállapítást nyerjen, vajjon ki a legalkalmasabb a motorkocsi vezetésre és a repülőgépen való szolgálatra. Hogy ehhez olyan képességek, olyan lelki tulajdonságok kellenek, amelyek némely emberben százszoros mértékben, némelyikben pedig egyáltalában nincsenek kifejlődve, az kétségtelen. Eddigelé a hajlam és a gyakorlat döntötte el a kérdést, hogy ki osztassék be ezekhez a speciális szolgálatokhoz vagy esetleg a tiszta véletlenség. Világos azonban, hogy a hajlam nagyon is megbízhatatlan tényező, a gyakorlatban való kipróbálás pedig csak egy bizonyos határig lehetséges és éppen ott szűnik meg a lehetősége, ahol az egésznek az ugrópontja van: a veszély pillanatában. Mert ha valaki már idáig eljutott és ekkor bizonyul be, hogy képességeiben csalódtak, itt már lehetetlen a konzekvenciákat levonni, mert nyomában már a katasztrófa jár. Ellenben ha laboratóriumban állapítják meg az alkalmasság lelki feltételeit, úgy ez már sokszoros garanciát nyújt arra, hogy a kiválasztás valóban ideális lesz.

Semmi kétség, hogy ugyanilyen módon meg lehet állapítani a tüzernek, a hajótisztnak, a megfigyelőnek a tudományos bizonyosságú képességeit is. Es miért csak a katonaság szakmáinál volna ez tehetséges? Miért ne lehetne kutatások alapján megállapítani egyrészt azt, hogy melyek azok a lelki képességek, amelyek legjobban ki kell hogy fejlődve legyenek ahhoz, hogy valaki jó kereskedő, közigazgatási hivatalnok, ügyvéd, orvos, tanító, mérnök, gazdász, állattenyésztő stb. legyen, másrészt azt, hogy kiben vannak meg legnagyobb mértékben ezek a képességek. Hogy az így tanítóságba, vagy kereskedelembe, vagy az ügyvédségbe jutott egyének ott különb teljesítményeket fognak felmutatni, mint azok, akiket az élet úgy pofozott vagy taszított bele egyik vagy másik pálya medrébe: ez alig szorol magyarázatra.

Valami gyenge kísérlet egy halvány sejtelemszerű megmozdulás nálunk is van már e téren a pályaválasztási tanácsadásban. Ebből a kezdetből lehet valamit csinálni, ha komolyan veszi a társadalom a dolgot és folyton szem előtt tartja, hogy a legnagyobb társadalmi energiamegtakarítás és az adott erők legeredményesebb felhasználása az arravalóság kutatása és a kutatás eredményei szerint való konzekvenciák szigorú és becsületes levonása. Ha a haladás a boldogság terjesztésében áll, akkor meg lehet állapítani, hogy az emberiség életében nem volt még soha semmiféle olyan lépés, az összes eddigieket együttvéve sem, amely olyan közelségbe vitte volna az embereket az egyáltalában biztosítható boldogságnak, mint volna az, ha emberi lehetőségek szerint mindenki olyan életpályát töltene be, amire a legtöbb képesség lakozik benne. Ez volna az a varázsszer, amely által az emberek nem csupán önmagukat, hanem szükségképen az egész társadalmat is a lehető legnagyobb mértékben tudnák boldogítani.

Amikor annyi mindenféle szomorú és sötét tény tornyosul a szemünk elé, miért ne édelegjünk ezen a derűs és sugárzó gondolaton?!

Háború és lakáskérdés.

E mindenekelőtt aktuális és mindenütt sokszorosán megbeszélte témáról egy kis füzetet írt Dr. *Tomor* Ernő, a Budapest-dunabalparti rokkant iskola főorvosa. Másokkal együtt ő is aggodalommal gondol azokra az időkre, amelyek a háború befejezése után várakoznak reánk, amikor minden eddigi tapasztalat szerint az emberek óriási tömege fog a városokba özönlani, ahol az építkezésnek esztendőkön keresztül való szünetelése miatt pokoli tömeglakásnyomorúság várakozik reájuk.

A szerző a kertvárosrendszer apostolává szegődik füzetecskéjében. Szerinte a városfejlesztésnek ez a neme nemcsak a lakóhelyek számának emelését, hanem ezzel harmonikusan az élelmiszertermelését, a hulladéktakarítást, stb. is megteremti.

A lakáskérdés kertvárosszerű rendezése főtényezőjének a városokat, továbbá az államot és társadalmi szervezeteket kell tekintenünk. Nemcsak utópisztikus, de a tényleges megvalósulás szempontjából egyenesen káros volna azonban, ha e tényezőktől azt várnánk, hogy mindent készen adjanak.

Bocsássák rendelkezésre a telkeket az említett tényezők, de azok megszerzése és beépítése csak az egyesek járadékának e célra való átengedése, vagy az érték másnemű törlesztése által, de mindenkor lakói öntevékenysége árán jusson birtokába. A rokkantak, özvegyek, árvák ellátása, a vitézségi érmek díjai olyan évi járadékot jelentenek, melyekért maga az állam szavatol. Ezek az évjáradékok válhatnak az ingatlan megszerzése alapjául és nyújtanak biztosítékot a földet rendelkezésre bocsájtóval szemben. Az állam már fizeti a járadékot ezreknek és ezreknek, kihasználatlan nagy földterületek már évszázadok óta városaink, községeink birtokában vannak: most sorakoznia és tömörülnie kell a magyar társadalomnak, hogy előkészítse, szervezze, diadalra vigye a lakáskérdés megoldásának ezt a nagy ügyét.

A háborúokozta hiányokat szolgáló telepítések nem keletkezhetnek úgy, mint teljesen új községek, szervezetek, hanem mint meglévő városok, a mai idők szellemének, szükségleteinek megfelelően létesített részei, kertes elővárosai. A falusi lakosságnak a városokba özönlése évtizedek óta fennáll és ezt az irányzatot a háború csak öregbítette. Amennyiben tehát belső telepítéseink létesítésekor elmulasztjuk ezzel a jelenséggel számot vetni, úgy olyan folyamat ellen küzdünk, amelyet aligha fog sikerülni legyőzni. De nem is volna méltányos és helyes, hogy népünk eme törekvésének akkor vessünk gátat, amikor legjobbjaink jutalmazásáról, nemzetünk elite-jének kitüntetéséről, a háború sújtottjainak ellátásáról van szó. Ellenkezőleg, az új telepítések megszervezésében kell akként eljárunk, hogy kerüljük a város ártalmait és megmentsük a falu előnyeit az új lakosok számára. A falusi népnek a városba áramlását megszüntetni nem tudjuk, de igenis hatalmunkban van a városok fejlődését falusiassá tenni, az egyoldalú ipari foglalkozáson kívül a belterjes mezőgazdasági munkának teret nyitni.

És erre nemcsak a háború jutalmazandóinak és ellátni valóinak szempontjából van szüksége, hanem a városok tudatos és tervszerű fejlesztése érdekében is. Ismételve szomorúan megállapított tény, hogy városaink terjeszkedésének nem a célszerűségi és természeti viszonyok szabnak irányt, hanem a telekspekuláció vagy az ötletszerűség. Ez a tény pedig sokszorosán megboszulja magát úgy a lakáskérdésben, mint a népélelmzésben, a közegészség két legnagyobb tényezőjében. Ezzel a tehetetlenséggel szemben, amely hatalmas támaszt nyer számos elavult törvényünkben, meg kell végre mozdulnunk. A városok nemcsak hőseink és családjaik részére létesítik a boldogulás alapjait, az egészséges lakást, hanem egyúttal saját fejlődésüket is helyes irányba terelik. Azok a most létesülő telepek, amelyeknek közművei (út, világítás, csatornázás, vízvezeték) nemcsak a háború sújtottjainak részére teszik lehetővé a higiéné követelményeinek megfelelő lakást, hanem mindenki számára, aki erre a gondoskodásra reászorul. Munkáslakások, tisztviselőtelepek és más egynemű jellegű telepek létesítéséről már régen eltérnek mindenütt, a most létesülő telepeknek is azt a természetes vegyességét kell követni, ami régi meglévő lakótelepeknél, városban, falvakban megvan. Még fokozottabban kell ezt az elvet követnünk a háború sújtottjainak ellátásakor, mivel egyenesen

hátrányos volna például kizárólag rokkantakból álló telepet létesíteni. Ha azonban a háború sújtottai a lakosság többi rétegei között szétszórva helyzetnek el, ezáltal a megélhetésük is könnyebbé válik, lelki hatás szempontjából pedig megszűnnek folyton érezni különleges sújtott helyzetüket.

Városaink, midőn nemcsak a rokkantaknak, özvegyeknek és árváknak, hanem minden reászorulóknak lakást biztosítanak: megfelelnek egyik legfontosabb szociális kötelességüknek, anélkül, hogy különleges költségek terhelnék őket, mert a létesített közműveknél alig okoz különbséget, ha néhány százzal több vagy kevesebb telek részére építik meg.

A kertgazdaságok nagyszámban való létesítése lehetővé teszi az intenzív belterjes gazdálkodást. Az a körülmény továbbá, hogy a városi intelligensebb iparosztály is részben legalább visszatér a mezőgazdaság több ágához, maga után vonja, hogy mezőgazdaságunk színvonala is emelkedik. Nemcsak számbelileg több termelőt lehet így megnyerni a mezőgazdaságnak, hanem minőségben olyan emberanyag jut vissza az anyaföld műveléséhez, amely a gépekkel való bánásmóddhoz szokott, könyv, tanulmány iránt fogékony, a haladásra mindenkor kedvet érez. És az így megindított folyamat tovább indul a városból, mint központból kifelé, újabb és újabb gyűrűk keletkeznek, amelyek azután a városok élmezőnyét nemcsak bőségesen ellátják, de mint gyűjtőpontok, a transitó-kereskedelem / forrásává válnak. Ügyes közlekedési politika, a vicinálisok és hajóutak tervszerű kihasználása ennek a fejlődésnek is irányt tud szabni és azt előnyösen befolyásolni.

De nemcsak a mezőgazdasági termelésre hat intenzíven a lakáskérdés rendezése, lényegesen előmozdítja az ipar fejlesztését is minden fokon, a kisipartól kezdve a gyáriparig. A kisipar nagy hátránya a nagyiparral szemben, hogy sem a beszerzést nem bírja oly jutányosan megejteni, sem a késztermék részére nem tud piacot teremteni. A céltudatosan szervezett telepítéseket könnyű megfelelő gépekkel felszerelt műhelyházakkal ellátni, ahol a szövetkezetekbe tömörült kisiparosok nyerstermékeiket nagyban vásárolhatják, a kész árut pedig ugyancsak közösen értékesíthetik.

A háziipar az utolsó évtizedekben nagy hanyatlásnak indult, aminek jórészt oka a műhelykérdés volt. Ha azonban telepítéseink akként létesülnek, hogy az egyes épületek megfelelő műhelyhelyiséggel láttatnak el, gépek hajtására megfelelő motoros erő áll ren-

delkezésre, a vétel-eladást szövetkezeti alapon létesítik, akkor komolyan remélhető, hogy a háziipar újra fejlődésnek indul és nemcsak hogy nem kell benne állandó higienikus veszélyt látni, hanem a népjólétnek válik eszközévé.

A kertvárosoknak a gyáripár szempontjából való kiváló jelentőségét legjobban az a tény bizonyítja, hogy éppen a nagy iparvállalatok voltak az elsők, amelyek körzetükben ilyen telepítéseket létesítettek. (Port Sunlight, a nagy szappangyár mellett, Bournville a kakao-gyárral kapcsolatban, stb.) Nemcsak a munkás megélhetése válik könnyebbé, ha a saját telkén megfelelő otthonában lakik, a gyártelepre is nagy előnnyel bír az a tény, hogy van egy kapocs, mely alkalmazottait odaköti. Viszont az a körülmény, hogy a megszerzett házat bérbé adhatja, vagy áruba bocsáthatja, megadja az alkalmazottak mozgási szabadságát.

Úgy az ipar, mint a mezőgazdaság szempontjából kétségtelesen nagy haladást jelentene a lakásügy reformja. Van azonban egy iparág, amelynek ez az ügy voltaképpen életkérdés és ez az építőipar. Nem is lehet felbecsülni annak a jelentőségét, hogy ilyen mozgalomnak helyes mederbe való terelése milyen messzi kihatással lenne építőiparunk jövőjére, mennyivel biztosabbá tenné annak fejlődését, amelyet eddig többször megrázkódtatott a spekuláció hausse- és baisse-je. Már pedig az építőipar egész sor más iparnak a táplálója, eltartója és jó vagy rossz balsorsával együtt jár az asztalos, ács, lakatos, kovács, kőműves, üveges, szerelő, kárpitos, festék, stb. iparágaknak léte.

Ezeknek a tényeknek egybevetése világosan igazolja, hogy a lakásügy rendezése nemcsak a mai higienienek alapvető kérdése, hanem gazdasági életünknek is egyik legfontosabb tárgya. Az amerikai kivándorlás megszüntetése és a visszavándorlás megindítása is csak ezen gondolatkörben mozoghat. Az anyagi jövedelem fokozása, a megfelelő kulturális és higienikus szükségletek kielégítése mellett nagyobb hatással és vonzerővel bír a hazában maradásra, mint a legszebb szólamok, a lehangzatosabb beszédek, a külföldi magasabb kultúrához szokott véreinket pedig csak ez tudja tartósan idekötni.

De ha a lakáskérdés megoldása nem járja azzal a nagy gazdasági előnnyel, amelyet számtalan külföldi példa és néhány hazai kezdeményezés beigazolt: akkor is meg kellene teremteni, olyan elemi érdeke a közegészségügynek. A háború emberanya-

gunkban óriási irtást végzett, az elesetteken, meghaltakon kívül igen nagy azok száma, kiknek betegsége csak évek múlva válik nyilvánvalóvá. A születések száma az összes hadviselő államban, tehát nálunk is nagyon leapadt, a ma élő gyermekvilág egy nagy része szülő nélkül maradt. A népélemezés főleg a városokban nagyon leromlott, amelynek természetes következménye a betegségekkel szemben való ellenállóképesség várható csökkenése. Ezek a körülmények ráterelik a figyelmet a nagy népbetegségekre: elsősorban pedig a tuberkulózisra. A tuberkulózis ellen való küzdelem eszközeinek a múltban a szanatóriumokat és dispensaireket — tüdőbeteg gondozó-intézetet — tartottuk. De ezek működése százszor és ezerszer beigazolta, hogy e bevált intézmények egymagukban nem elégségesek, a lakáskérdés gyökeres rendezése nélkül sikerre nem vezethetnek. A szanatórium a gyógyult vagy javult munkaképes betegét elbocsátja — örökké nem tarthatja — és akkor ez hova távozik? Abba a siralmas, lehetetlen lakásba, műhelybe, ahol betegsége kifejlődött. A tüdőbeteg gondozó-intézet ellátja ápolóját jó tanáccsal, anyagi segítséggel, de nincs módjában kiemelni őt abból a millieuból, amelyikben beteggé vált. Meggyőződik nap-nap után arról a régi igazságról, hogy a tuberkulózis főleg lakásbetegség, de nincsen módja segíteni; ha a baj megállapításánál tovább nem tud jutni.

Kikezdte a tuberkulózis népünk legjavát, a szabad levegőn 'dolgozó földművesosztályokat olyan mérvben, hogy tuberkulózis halandóság tekintetében Európában Oroszországgal állunk egy szinten. Mi lesz azonban véreink sorsa, ha csonkán vagy bénán térnek meg a háborúból és a szabad levegőn folytatott foglalkozásukat szobába kötött iparral kell felcserélniök? Vagy ha szervezetükben valamely belső betegség csirája kezd gyökeret. Ha már a háború előtt makkegészséges népünk ilyen nagy százaléka esett a tuberkulózisnak áldozatául, úgy a gyengébb ellenállóképességűek tekintetében nem sok reményünk lehet, ha nem sietünk megváltoztatni az eddigi viszonyokat.

Nem elég, ha az újjáépítés munkájában mindig csak a holt tárgyakra gondolunk, első kötelességünk, hogy az állam legfontosabb támaszának, az emberanyagnak megmentésével foglalkozunk. Nem volt még pillanat nemzetünk ezerszertendős életében, midőn oly szükséges lett volna minden erőnk megfeszítésével az ember ökonómiájával a legkomolyabban foglalkoznunk és nemcsak

az elmulasztottakat pótolni, hanem új alkotásokkal egy szebb és jobb jövő útját kijelölni.

Nemzetünknek a háború által okozott fizikai leromlása nem olyan végzetes csapás, amelyet ölbetett kezekkel, fatalista módra tűmünk kell: a tudomány megmutatta az irányt, melyen haladva ellensúlyozhatjuk a keletkezett veszedelmeket, hiszen egyrészt olyan ártalmakkal állunk szemben, amelyek fertőző eredetűek, tehát továbbterjedésükben megakadályozhatók, másrészt olyan természetiakkal, amelyek okai társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyainkban rejlenek és ezek megjavításával szintén orvosolhatók.

Nemcsak a humanizmus kívánja, hogy kik e hazáért küzdve beteggé váltak, azoknak a haza adjon módot egészségük visszaszerzésére, hanem a jövő nemzedékről, az egészségesekről való gondoskodás is megköveteli, hogy minden egyes betegnek, tehát fertőző gócnak ellátásával a baj tovaterjedését sikerrel megakadályozzuk.

Hazai közegészségügyünk első igazi lendületét a harmincas évek nagy kolerajárványai adták meg, ezek a pusztító világjárványok tudták csak felrázni elődeinket, hogy megtegyék elemi kötelességüket a higiéné terén. Talán a mai világégés megtanít bennünket, késő utódokat, hogy intézményeink hiányait pótoljuk, hogy a szociális kérdés ezemi égető baját most, a tizenkettedik órában helyrehozzuk.

Ugyancsak a lakáskérdéssel foglalkozik egy másik értékes kis tanulmány is, dr. *Ságody* Gyulának „A háború és a lakáskérdés” című füzeté, amely egy felolvasás tartalmát örökíti meg.

Németországban a kislakások építésének kérdése már régen az építő társaságok, Baugesellschaften, gondozása alatt van. Mindenütt alakultak ily társulatok, amelyek a kis lakások ügyeivel foglalkoznak. A 25 év óta működő Aktienbaugesellschaft Frankfurt am Mainban pl. a lakáskérdést a maga nagyszabású működésével e városban teljesen megoldotta a lakók érdekei szempontjából. A 7,000 család, amely a kolóniában lakik, s amely azelőtt idegenen állott egymással szemben, teljesen egybeolvadt. Ma ott közös dalárdájuk, klubhelyiségük, sakk-klubjuk, továbbképző tanfolyamaik, könyvtáraik, olvasótermük, karácsonyi takarékgyűjtőhelyük, fogyasztó szövetségük van, összejönnek népies előadásokra, mulatságokat rendeznek, van gyermekmenhelyük, napközi otthonuk, fürdőjük, játszóterük, szóval minden amit kultúra, társas

élet és higiénia megkíván. Megjegyzendő, hogy a lakók létszámának 55%-a legszegényebb néposztályból: a szegényjogon támogatott özvegyek családjából áll s a legnagyobb súlyt arra helyezi, hogy a nagyszámú gyerekekkel bíró családok, akiket sehol szívesen nem látnak, nyerjenek elhelyezést egészséges, levegős, világos lakásokban. S e példán indult el a többi építő társulás, amely kis lakásoknak szolgáló épületekkel behálózta az egész birodalmat s amelyek ma fennen hangoztatják, hogy a háború utáni időknél felkészülten kell találni a kis lakások terén az egész országot. Fel kell említenünk tartom, hogy a frankfurti jelentés szerint 1914. évben tehát már a háború évében a lakásoknak csak 1.15%-a veszett el, a többi pontosan befolyt. A birodalmi gyűlés évente, már az évek hosszú során 4 millió márkát bocsát rendelkezésre kislakások építkezése céljaira s ezen 4 millió márkát a háború alatt is folyósította s folyt a kislakások építése az egész birodalomban szakadatlanul és szünet nélkül.

1915. június havában a birodalom összes építési társaságai egybegyűltek Berlinben képviselőik útján, hogy az államot, s a városokat nyomatékosan figyelmeztessék kötelességeikre a kislakások építése körül. Különösen hangsúlyozták, hogy az államnak rendelkezésre kell bocsátani nagyobbmértű pénzsegélyt, akár kölcsön formájában is, hogy főleg a nagy gyermekállománnyal bíró családok nyerjenek elhelyezést. Ezen állami kölcsönökből épített lakások $\frac{1}{3}$ részét akarják önköltségi áron birodalomszerte oly családok rendelkezésére bocsátani, amelyek több mint 3 gyermekkel bírnak. Érdekes, hogy ezen Berlinben képviselt 220 szövetség megállapította, hogy a házbéreknek legfeljebb, ha 4% van hátralékban a háború alatt, a többi a lakások olcsósága folytán a hadisegélyből s az egyeztető hivatalok járulékaiból fedezve lett, megállapították, hogy a tagok száma a háború alatt tetemesen szaporodott, a nyereszkeségi alapon alakult társulatok ugyanazon osztalékot fizették, mint tavaly s hogy a háború előtt megkezdett építkezéseket be is fejezték. A takarékpénztáraik pénzállománya pedig 1915. január 1-én az 1914. január 1-én megvolt pénzállományt tetemesen meghaladta. Ily eredményeket látva, megérti az ember Bethmann-Holweg szavait: „Dieser Weltkrieg hat es an den Tag gelegt, welcher Größe wir fähig sind, gestützt auf die eigene sittliche Kraft.” Németországban a lakásprobléma terén is felkészülten várják a mindenkitől óhajtott békét. És nálunk? Úgy

tudom nem történt még semmi, ha ma jön a béke, nyomában jön a lakáskatasztrófa. E kérdés körül sok megoldani való van, mert nem elegendő a kislakások építése. E törekvés hajótörést fog szenvedni, mindaddig, amíg közlekedési eszközeink ily drágák, lassúk és fogyatékosak lesznek. A kislakások problémáját helyesen megoldani csak úgy lehet, ha egyúttal ezeket jól és olcsón tesszük hozzáférhetőkké.

A nagy tanítómester, a háború megtanított arra, hogy a lakásprobléma e legszorosabb összefüggésben áll egész közgazdaságunkkal, sem a törvényhozás, sem a szociális gondoskodás ezt eddig nem méltányolta eléggé. Láttuk a bajt, de nem orvosoltuk. A hazaszeretet, ezt régen hangoztattuk mi is, annál mélyebb gyökeret fog eresztetni, minél inkább lesz az egyes a hazai földdel egybenőve. Ezt csak a telepítés képes elérni, amellyel alig törődtek nálunk eddig. A Heimstättenfrage Németországban ma eleméntáris erővel tört elő, foglalkoztat politikust s szociálisan gondolkozót egyaránt. De Németországban ismerik halhatatlan Madáchunk mondását: „A tett halála az okoskodás.” Mihelyt jónak és keresztülvihetőnek ismertek fel valamit, törekszenek keresztül is vinni. Németország egyes városaiban oly lakásínség uralkodóit a háborút közvetlenül megelőző évben, hogy pl. Dortmundban a lakosok tetemes részét szegényházakban, tornatermekben, hajléktalanok menhelyeiben és fogházszobákban kellett elhelyezni. A lakbérek fanatikusan nőttek, majdnem a budapesti magasságokig. E szegényteljes állapotokat meg kell szüntetni, mondják a németek, s meg is szüntetik. Nagyszámú egyesület alakult, minden ország megalakította az Ansiedlungskommissiót s folyik a munka az egész birodalomban. Wie siedle ich mich an? Wie schaffe ich mir eine dauernde sichere Heimstätte? Ez foglalkoztatja az otthon maradtakat s miután Németországban nincs mozgalom alkalmi versek nélkül, amelyeket lekottázva országszerte lehet dalolni, ez az alkalmi vers is megszületett s hallani mindenütt a dalt: „Der Mensch braucht ein Plätzchen – und wät's noch so klein – Von dem er kann sagen: sieh dies ist mein – Hier bleib ich, hier lieb ich, hier ruhe ich aus – Hier ist meine Heimat, hier bin ich zu Haus.” Ne csodáljuk oly néptől, amely még a páncél-erődök ellen is dalolva megy rohamra. A Kriegsgartenbewegung nagy arányokat öltött s széltiben hangoztatja, hogy minden németnek, aki a szent német földet megvédte az egész világ ellen, joga

van ahhoz, hogy egészséges lakás s egy kis darab német föld birtoklása útján előmozdítsa a német nép erős fejlődését. Ezért sürgetik a Kriegerheimstätten törvényt, amely kevésbé tehető községnek is lehetségessé tenné, hogy egészséges lakáspolitikát kövessen. Reáutalnak arra, hogy a kis és nagy városok különösen megéreznék e törvény áldásos hatását, amelyek népességei szaporodnának olyanokkal, akik nem nyúlnának folyton a vándorbothoz, hanem ipart és földművelést üznének, odakötte a helyhez a saját göröngyük által. Az a hant, amely odaköt, az volna legbiztosabb eleme az egészséges tovafejlődésnek, a nép törhetetlen ragaszkodását a haza földjéhez. A törekvés tehát odairányul a nagy német birodalomban, hogy a hazatérő harcosoknak lehetővé tésével« az állam segítségének bevonásával oly telepet megszerezni, amely akár föld- akár kertművelés céljaira szolgál s a hozzávaló lakóházzal együtt a hős katona s családjának örök tulajdonába menne át. Ezáltal elkerülni óhajtják, hogy a hazatérők a nagy városok felé húzódjának s itt túrhetlen lakásviszonyokat teremtsenek. De elérni vélik azt is, hogy a föld intenzívebb kihasználása a többtermelésre vezet s így hozzájárul a jobb és olcsóbb közlelmezéshez. A porosz képviselőház megértve a kor hívó szavát, ez év januárjában tartott ülésezése alkalmából 100 millió márkát szavazott meg telepítések céljaira, első sorban a háborúból visszatért katonák számára. Miután az indokolás fölöslegessé tesz minden további szót részemről, ezt közlöm dióhéjban. „A háború előrelátható következményei törvényhozási rendelkezéseket tesznek szükségessé a telepítés megkönnyítése okából. Az állam fenhatósága alatt már több telepítési társulás keletkezett. Ezen társulatok működése nagy igényeket támaszt a közbenső hitel tekintetében. A szükséglet annál nagyobb lesz, ha a parlagon fekvő földek s lópvidékek termőképessé tétele lesz a feladat telepítési célokra. Bár a közbenső hitelek intézménye Németországban már 1900. év óta dívik telepítési célokra, még kölcsönvett pénzezből nem vezett el soha eddig egy fillér sem. Eddig csak egy évi időtartamra terjedt a hitel, most három évre lesz kiterjesztendő a járadékbank járadék kihitelezése.”

A gyakorlatban így fest a példa, amely az előadottakat érthetőbbé teszi.

Egy ház és istálló előállítási költsége	4800 Mk
A kerítés.....	200 „
1.200 ⁰ terület ára.....	1.000 „
Az út kiépítéséhez hozzájárulás.....	400 „
	<u>Összesen 6.400 Mk</u>

A Járadékbank erre ad kölcsönkép *4.800 Márkát* az érték $\frac{3}{4}$ részét. $3\frac{1}{2}\%$ -os járadéklevelekben. Kurzusveszteség címen számít 10% -ot *480 Márka*, fenmarad fedezetlenül *2.080 Márka*, ebből *1.600 Márka* jelzálogkölcsönrel terhelhető meg, úgy hogy *480 Márka* azon összeg, amelyet a telepesnek a magából kell fedezni. Hogy pedig a jelzálogkölcsön is elkerülhető legyen, az állam a rokkant katonáknak, vagy a katonazvegyeknek és árváknak évi járadékait részben tőkésíti s így oly összeget bocsát a telepesek rendelkezésére, amelyből nagyobb földterületet szerezhetnek s a kiadásokat is fedezhetik. Érdekesek e kiadások összeállítását a fenti kis birtoknál.

Járadékviszatérítés évi $\frac{1}{2}\%$, kamat $3\frac{1}{2}\%$ =	192– Mk
2. helyen levő jelzálogkölcsön 5% kamatja	80.– „
Saját pénzének kamatvesztesége 4%	19.20 „
Az épület fenntartási költségei	48.– „
Adó, föld és épületek után 2.8%	18.– „
Tűzbiztosítás	4.80 „
Szavatossági biztosítás	1.50 „
Kéményseprő díja	<u>4.50 „</u>
	<u>Összesen 368– Mk</u>

Ne tessék gondolni, hogy ezek fantasztikus számítások. Ezek meglevő telepítések reális számai, persze a mi viszonyaink szerint érthetetlenek s csak ott lehetségesek, ahol maga az államhatalom megállapítja, hogy *26 év óta egy fillér sem vészett el ott, ahol az ingatlan kb. teljes értékben van megterhelve.*

SZOCIÁLIS KRÓNKA.

A civilizált világ ítélőszéke előtt.

Ezt a címet viseli Leo Wolfsohn New-Yorkban élő romániai születésű publicista kiáltványa, amely a „civilizációért harcoló” entente legújabb szövetségését, Romániát mutatja be egy igen jellemző, rothadt oldaláról.

A röpirat szerint Románia, amelynek a berlini kongresszuson vállalt kötelezettsége értelmében, kötelessége lett volna a zsidókat egyenjogúsítani, az egész világot igazi román módra, egyszerűen becsapta. Az egyezmény 44. §-a szerint ugyanis „valamely vallásfelekezethez való tartozás nem lehet alapja annak, hogy Románia valamely lakosától a polgári egyenjogúság megtagadtassék.” E pont alapján a romániai alkotmányon megfelelő változást kellett eszközölni. Ezt a változást a kormány keresztül is vitte és pedig olyformán, hogy azzal a vállalt kötelezettség alól csalárdul kibujt. Nevezetesen a következő pótlást csatolták az alkotmánytörvényhez: „A Romániában élő oly idegenek, akik nem állanak külföldi állam oltalma alatt (ezek alatt a zsidókat értette), a parlamenthez intézett kérvény folytán naturalizálhatók. A parlament a naturalizációt oly esetekben adja meg, amelyekben jónak látja.” Románia

tehát senkitől se tagadja meg vallása miatt a polgárjogot, nem tagadja meg a zsidóktól se, csak éppen „külföldi állam oltalma alatt álló idegeneknek” tekinti őket, akiket akkor fogad be, ha akar, Wolfsohn szerint az évtizedek folyamán mindössze néhány száz zsidó kapott polgárjogot, a többi „idegen”, aki azonban külföldi állam oltalma alatt nem áll. Ennek folytán hivatalt nem viselhetnek, semmiféle választójoguk nincs. A hadseregnél 3 évet kell szolgálniuk, de rendfokozatot nem kaphatnak. A fálvakban nem lakhatnak, földműveléssel nem foglalkozhatnak, ügyvédek nem lehetnek és az ügyvédek zsidó segédet nem tarthatnak. A gyógyszerészet-től el vannak tiltva. Részvénytársaság igazgatóságában többségben nem lehetnek. Román lobogó alatt úszó hajónak zsidó tisztje nem lehet. Zsidó nem foglalkozhatik behozatali ügynökséggel. Kereskedelmi testületek és egyesületek zsidót nem vehetnek fel tagul. Zsidó gyárosoknak kötelessége munkáik egyharmadát román munkásoknak juttatni. Szeszes italokat gyártaniuk és forgalomba hozniuk tilos. Közmunkáknál és közszállításoknál a román ajánlattevő akkor is előnyben részesítendő, ha 5 %-kal drágább a zsidónál. Az iskolákban a zsidók minden gyer-

mek után külön művelődési adót fizetnek. A nem kívánatos zsidók bármely pillanatban kiutasíthatók. A kórházakba nem szabad zsidót befogadni, ha a hely románnak kell. Lapszerkesztő zsidó nem lehet. Wolfsohn szerint mindez csak egy kis szemelvény a zsidók romániai helyzetére vonatkozó törvényes rendelkezésekből. Nyugateurópai szövetségeseik valóban nagy büszkeséggel tekinthetnek erre az aljassággal és korrupcióval szaturált balkáni csöcselékre, amely segít nekik a „barbárok” ellen a civilizáció diadaláért harcolni.

Batocky felhívása.

A német birodalmi élmezési hivatal elnöke Batocky felhívást intézett a német parasztasszonyokhoz, akiket arra kér, hogy ne csupán a termelésre legyen gondjuk, hanem arra is, hogy a hadsereg és a városi lakosság a termelt élelmiszerekből megkapják a maguk részét, és ne kelljen nélkülözniük.

„A termés az idén általában bőséges – mondja a felhívás. A jószág helyrejött a tavalyi rossz termés miatt való leromlásából, új malacokat állítottak be mindenütt és új tyúkokkal szaporították a baromfiállományt. A német parasztok, de különösen a parasztasszonyok szorgalma győzedelmeskedett a sok akadály, sok boszankodás és sok hátrány fölött, amiket a háború folytán tömegeken kibocsátott és folytonosan változó hatósági rendeletek okoztak.

De a gazdálkodással, a földnek és jószágnak ápolásával, a termelés fenntartásával még nincsen segítve a bajon. *Arra van*

*szükség, hogy amit termelünk, azt el is juttassuk azokhoz, akiknek szükségük van rá. A katonának milliói állanak a fronton kemény küzdelmekben, ezeket jól és bőségesen kell táplálni. Száz- ezrek fekszenek sebesülten a kórházakban és igényelnek jó és bő táplálékot, hogy pótolják azt a vért, amit a hazáért kiontottak. De azoknak a férfiakkal és asszonyokkal a milliói is hűségesen dolgoznak a hazáért, akik a városokban és a bányavidékeken laknak. Ők bányásszák a szenet, és a vasat, ők készítenek az acélból fegyvert és golyókat, ők gyártják a katonák milliói számára a főszerelést és mindent, amire a hadseregnek szüksége van és ami nélkül nem lehet győzedelmeskedni. És ezeknek nincsen gazdaságuk, ami őket táplálja, sőt nincs egy kis veteményes kezecskéjük se és egy tyúkocskájuk se. *De ők is jól akarnak lakni éppen úgy mint ti, hogy dolgozhassanak, nekik is vannak mint tinetek gyermekeik, akik simák, ha édesanyjuk nem ad nekik táplálékot és akkor elveszítik az erőt és bátorságot, amely a munkához szükséges. A katonáknak is, meg a munkászubonyokban küzdő embereknek is ételmet kell teremteni. Ennek a kötelessége annál nagyobb, minél jobban megakadályozza az ellenség a behozatalt és minél nehezebb a városi lakosságnak olyan módon való ellátása, ahogyan a békében szokásos**

Az én rendelkezéseim alapján majd intézkedések lesznek az iránt, hogy a falvakban nélkülözhető vajat, zsírt, tojást, főzeléket, gyümölcsöt ésatöbbit összevása-

rolják és a katonák meg a városok szegény lakóinak az élrelmezése végett elszállítsák. Erőszakkal az ilyesminél nem sokra lehet menni, se az árak folytonos emelésével, ami máris elérhetetlenül magas sok szegény család számára. Csakis a parasztság okos és önkéntes, hazafias érzületből áthatott segítségével lehet azt a célt elérni, hogy senki se fogyasszon többet, mint amennyire neki és hozzátartozóinak okvetlenül szüksége van, a többit pedig, mindent, amit nélkülözni lehet a közfogyasztás számára juttassunk. Hogy ebben nekem segítségemre legyen, erre kérem nagyon szépen minden német földművelőt, az ő asszonyaikat, gyermekeiket és cselédeiket.”

Mily előnyösen üt el ez a hang a mi miszerintes rendeleteinktől, amit senki se tud megérteni és senki se akar megtartani.

A szakszervezeti bázis.

Amíg a németországi szociáldemokráciában hovatovább tűrhetetlen arányokat ölt a széthúzás és a marakodás, addig maga a munkásság – úgy látszik – mindinkább a szakszervezeti bázisra akarja helyezni a maga boldogulását és engedni hajlandó a politikai merevségből. Ennek a nizusznak érdekes tünete volt az augusztus 23-án Kölnben megtartott gyűlés, amelyet a hadirokkantak ellátása ügyében együttesen tartottak a szociáldemokrata alapon szervezett úgynevezett „szabad” szakszervezetek a keresztény szervezetekkel, a Hirsch-Duncker féle szervezetekkel és a lengyel szakegyletekkel. A legszébb parlamentáris formák kö-

zött tanácskoztak *itt* ezeknek a politikailag egymástól annyira távol álló egyesüléseknek a képviselői, akiket máskor csak egymással küzdeni látott a világ. A szociáldemokrata Légien elnöki megnyitó beszédében szinte bizarrul hatott az üdvözet, amelyet a keresztény szakszervezetek képviselőjének Giesbertnek, a Hirsch-Duncker egyletek által küldött Hartmannak és a lengyelek küldöttjének Gwizdeknek tolmácsolott. A gyűlésen egyébként a legnagyobb egyértelműséggel tárgyaltak és határoztak a napirenden lévő kérdések tárgyában, egybehangozva konstatálták, hogy a rokkantügyi bizottságokban a munkások képviselőit sehol se valami szívesen látják és végül egyhangú határozatot fogadtak el a sárga szervezetek ellen, amelyekről kijelentették, hogy azokat nem tekintik a munkásérdekek jogosult képviselőinek.

Az orosz szocialisták a háborúban.

Egyetlen országban nem várta volna úgy el a világ a szocialista munkásságtól, hogy háború esetében az ellenkezés álláspontjára helyezkedjenek, mint Oroszországban, ahol a japán háború idejében a forradalmat láttuk kitörőfélben és ahol a munkásság igazi mostoha gyermeke az államnak, mostohább, mint bármely más kultúrállamban a világon.

A háborús szenzációk egyik legnagyobbika volt, hogy ez az előrelátható esemény nem következett be. Sőt az ellenkezője vált valóra: az orosz munkásság, az az igazi jogtalan páriaosztály hűséget vallott az orosz államnak

és lelkesedéssel szegődött a háború szolgálatába. A hajthatatlan forradalmár-vezér, Plechanov, az orosz szocialista munkásmozgalom „atyja” versenyt lelkesedik Hervével. Nemrégiben megjelent könyvében („Egy szociáldemokrata naplója”) így lelkesíti elvtársait: „. . . Minél kevesebb muníciónk lesz, annál több lesz az elesett és megsebesült infanterista. És ki az infanterista? Túlnyomó többségében egyenruhába öltözött paraszt és munkás. Mindig ugyanaz a munkásember. Tehát életérdeke a dolgozó népnek, hogy most, amikor a német rabló torunkra tette saskezét, minél több muníciónk legyen. Gondolják ezt meg azok a munkások, akik a sztrájk gondolatával foglalkoznak.”

Ez az odaadás és hazafias buzgalom tetőfokát érte el, amikor a gorlicei áttörés után a centrális hatalmak benyomultak Oroszország szívébe. Oroszországban nem hogy csüggedést okozott volna ez a borzasztó csapás, hanem felrázta az egész társadalmat. Minden erő egyesítése céljából hadiparbizottságok alakultak országszerte és ezekben a bizottságokban a munkásság is kapott helyeket. Minden gyárban általános választójog alapján maga a munkásság választotta meg a bizottságokba küldendő egyéneket. A munkástagok azután megfelelő különállást tartottak ugyan fenn maguknak, amennyiben hangsúlyozták, hogy elveiket nem hagyták el, hogy ellenségei az annexió politikának stb., de mindég aláhúzták azt a meggyőződésüket, hogy követeléseikkel a nemzeti védelem érdekeit vélik szolgálni.

Hiába, be kell látnunk, hogy

az élet erősebb a teóriáknál. A teóriákban minden szépen előre el volt igazítva, hogy az idők méhében már évek óta fejlődő háború megszületése esetében hogyan fog mindent felborítani a munkásság nemzetközi szolidaritása és amikor eljött a történelmi pillanat: a munkásság éppen ott vált mindenütt következtelenné az évtizedes teorémákhoz, ahol az ellenkezőjét a legbizonyosabbra lehetett volna venni a sok szónoklat, határozati javaslat és vezércikk alapján. *Grau ist jede Theorie . . .*

Autokrácia és destillokrácia.

Az egyik Oroszország, a másiknak Franciaországot hívják azok a rossznyelvű franciák, akik jól ismerik hazájukat. Hogy a két hű szövetséges között erős rokonságok vannak, arra szép bizonyíték az alkoholfogyasztásuk, amelyben éppen úgy, mint a német barbárság ellenében megvédelmezendő civilizációban a két szövetséges vezető helyet foglal el Európában.

Franciaország alkoholfogyasztása állandóan növekedik. 1907-ben volt kerek 1.3 millió hektoliter, 1911-ben már 1.6 millió és az utolsó esztendőben 20 százalékkal emelkedett. Ami még nagyobbá teszi ezt a francia kulturdicsőséget: az emelkedés éppen a legveszedelmesebb fajtájú szesz italra, az absynthre esik, amelynek a fogyasztása egyik évről a másikra 160.000 hektoliterről 220.000-ig emelkedett (a tiszta alkoholt számítva). Az absynth alkoholtartalma 55%. A fejenkénti alkoholfogyasztás 1907 óta 3.3 literrel 4.1 literre emel-

kedett, míg 1860-ban csak 2.27 liter volt. Az emelkedés állandósága bizonyítja, hogy itt nem csupán múltó jelenségről van szó. A szeszkimérő helyiségek száma is folyton emelkedik. 1879-ben volt 354.000, ma 480.000. A szaporodás 35.6% annak dacára, hogy a lakosság száma semmivel se emelkedett. Állag minden 80 lakosra esik egy szeszkimérő, de néhány északnyugati megyében minden 15 lélekre. Egy 1915. február 1-én megjelent közleményben egy francia orvos leírja azokat a pusztításokat, amelyeket az alkohol a hadseregben véghez visz, noha a hagyügyminiszteri tilalom folytán abszynthot tilos a katonáknak kiszolgálni.

Hasonlók voltak az állapotok a cári rendelettel abstinenssé avatott Oroszországban is. A pálinkamonopólium az orosz állam egyik legjelentékenyebb bevételi forrása volt. 1911-ben összesen mintegy két milliárd korona értékű pálinkát adott el a civilizáció keleti harcosa. 1914-ben már 3 milliárd korona körüli összeget vártak ebből a forrásból, amelyeknek a bősege háromszor olyan gyorsan növekedett, mint a lélekszám. A háború kitörése után azonban a kormány beszüntette a pálinkamérést, sőt sok helyütt a bornak és sörnek az darusítását is megtiltották. Ennek a máskülönbön hatalmas elhatározásnak a jótékony hatása csakhamar mutatkozott, mintahogy mutatkoznia is kellett olyan országban, ahol addig egy négytagú család 75 koronát költött egy évben alkoholra, tehát az átlagos keresetnek óriási percentjét. A bűnügyi statisztika rögtön sülyedéssel reagált, a tűzese-

tek száma az előbbi szám 30-40%-ára apadt. 1914. első felében 18.8 millió rubelt tettek be az oroszországi takarékpénztárakba, az év második felében, az alkoholtilalom első félesztendéjében már 70.4 milliót. A nép egész szellemében érezhető az abstinencia jótékony hatása, „népünkben felébredt a kultúra vágya”, mondja Oganovszky, a neves orosz publicista. Azt hisszük ez egy okkal több arra, hogy a cár ismét visszaállítsa az alkoholfogyasztást, aminek a megszüntetéséhez ime az autokrácia elég erős, de amihez nagyon is győne a civilizáció fölKent bajnokaképen üvöltő francia destillokrácia. Már is mutatkoznak a pálinka lebírhatalmának a jelei. A svéd bizottság, amely a német fogolytáborokat Oroszországban meglátogatta és Oroszországot beutazta, azt mondja jelentésében: Oroszországban csak az üveg van eltiltva. Nagyon sok pénzért ugyanis mindent lehet kapni avval a korlátozással, hogy az alkoholt kancsóban adják és kávécsészéből isszák.

A Russkija Vjedomosti egy cikkében, amelyet a Deutsche Destillateur Zeitung reprodukált, arról panaszkodik, hogy a pálinkatiltalom óta hallatlanul fellendültek a politúr-, lakk- és otkolongyarak. Három moszkvai politúrgyárban 1913-ban 2-7 millió liter szeszt dolgoztak föl, 1915. első 9 hónapjában kilenc millió litert, három otkolongyárban 1914-ben 87 ezer litert, 1915. első 8 hónapjában pedig 650.000 litert. Az otkolonfajtákat mostanság nem a szag szerint, hanem ízük szerint osztályozzuk, van ananász-, alma-citrom-, málna- és egyéb ízű ot-

kolon. A Novoje Vrenja viszont arról panaszkodik, hogy a kokain-fogyasztás öli folyton nagyobb mérvet.

Hiába, a civilizációért küzdő államokban az alkohol erősebb, mint egyéb földi hatalmasságok. De Oroszországban a kormányzó hatalom legalább nem hátrált meg előtte. Franciaországról már ezt se lehet elmondani, mert bármennyire makacsodott is Galliéni, végre engednie kellett a korcsmárosok és a kortesek által mozgatótt törvényhozók szünetlen ostromának és visszavonta azt a rendeletet, amely eltiltotta volt a katonáknak a korcsmák és pálinkamérések látogatását.

A háború pusztításai a szakszervezetekben.

A harmadik év óta tartó háborúnak a munkások szakszervezeteire való kihatása most már felmérhetőnek látszik, mert a hosszú idő tapasztalata a jelenségek állandóságát meglehetősen bizonyossággal garantálja. E szerint a háború nem várt pusztításokat idézett elő mindenütt a szakszervezetekben. A németországi hús legnagyobb, a szervezett munkásság létszámának 90%-át magában foglaló szövetség taglétszáma 1914. július havában 2,188.188, 1914. végén 1,292.355 és 1916. február végén 833.707 volt, ami annyit jelent, hogy a szervezetek népessége körülbelül a régi népességszámnak egyharmadára csökkent. Ez annál aggasztóbb jelenség, mert ez a csökkenési arány korántsem azonos a hadbavonulások arányszámával, hanem annál sokkalta nagyobb.

Ugyanez a jelenség mutatkozik

a németországi keresztény szakszervezeteknél is. A hat legnagyobb szervezet taglétszáma az 1913-iki átlagról 84.776-ról itt is 28.285-re esett 1915. végéig, vagyis szintén mintegy a háború előtti taglétszám $\frac{1}{3}$ -ára. Még a legkevesebbet veszítették a Hirsch-Duncker szervezetek, amelyek 7 legnagyobb szervezetében az 1913. évvégi taglétszám 61.893, az 1915. évvégi pedig 34.275 volt.

Nagyarányú volt a létszámcsökkenés a szakszervezetekben Ausztriában is, ahol 1913-ban 415.195, 1914-ben 240,681 és 1915-ben 177.113 volt a szervezetekben tömörült munkások száma. A csökkenés máig itt is körülbelül az előbbi létszám kétharmadára tehető. És hogy az Ausztriában sem csupán a behívásokkal van összefüggésben, azt egyebeken kívül bizonyítja az is, hogy a női munka óriási növekedése dacára a szervezett nőmunkások számában is zuhanásszerű csökkenés mutatkozik. 1913-ban 43.000 volt szervezett nőtagok száma, 1915-ben pedig csak 25 és fél ezer, ami több mint 40 százalékos csökkenést jelent.

Magyarország szakszervezetei se kerülhették el a háború pusztításait. A múlt év végén valamennyi szervezetnek mindössze 43.381 tagja volt, ebből 30 ezer magában a fővárosban. A háború előtti idők létszámához viszonyítva, a csökkenés itt is körülbelül a németországi és ausztriai arányokat mutatja.

Megnyugtató és biztató jelenség ezzel a nagy pusztulással szemben az a körülmény, hogy a szakszervezetek szociálpolitikai súlya és társadalmi szerepe egy-

általában nem mutat semmiféle csorbát, sőt meg lehet állapítani, hogy e tekintetben a háború csak növelte a szakszervezetek jelentőségét.

„Anya és csecsemő.”

Ilyen című és tárgyú kiállítás van ezidőszerint a berlini urakházában. A kiállítás a csecsemővédelem szolgálatában áll és sohasem volt aktuálisabb, mint most, amikor Európa néhány év alatt több millió fiatal férfúval lett szegényebb, akiket éppen az ő elpusztulásuk folytán is bekövetkezendő születéscsökkenés következtében csak a meglevő anyag sokkal fokozottabb gondozásával lehet majd pótolni. Erre pedig a lehetőségeknek igen széles területe kínálkozik. Németországban 1870-től 1914-ig 15 millió gyermek halt meg csecsemőkorban. A valóságos veszteség persze még ennél is sokkal nagyobb, mert abban benne vannak az így elvesztett egyének elmaradt ivadécai is. Ma is még 200-300 ezer csecsemő pusztul el évente Németországban, holott ez a szám a skandináv államok és Ausztrália tanúsága szerint sokkalta lejjebb volna szorítható. Ha csak 20 évvel ezelőtt kezdte volna meg a német birodalom a rendszeres csecsemővédelmet, ma két millió fegyverképes katonával többet tudna kiállítani. A csecsemőkor az, amelyben a legdúsabb aratása van a halálnak. Ezer ember körül Németországban 167 hal meg első életévében és pedig az első negyedévben 52, a második negyedévben 22, a harmadikban 15, a negyedikben 11. Az újszülöttnék és a csecsemőnek a meg-

mentése az a varázsszer, amellyel a népességszám még a mai csökkent, sőt a továbbcsökkenő születési arányszámok mellett is még erősen emelhető: ezt kiáltják hangosan a statisztika adatai.

Ezen a téren Németország eddigelé sem volt tétlen. Hiszen 1901-ben még 208 százalék volt a csecsemők halandósága. 1913-ban már csak 151 százalék. A kiállítás most a nép széles rétegeibe akarja átvinni azokat a tapasztalatokat, amelyet a tudomány gyűjtött a csecsemők javára. Az egész elrendezés olyan, hogy aki végigjárja – és ezek óriási többsége bizonyára az anyákból is leendő anyákból fog kitelni – önkéntelenül is megtanulja azt, amire a kiállítás rendezői tanítani akarják. A tudnivalók időrendben vannak felsorakoztatva a fogamzástól kezdve a csecsemő világrajövetele utáni időkig.

A bemutatások plasztikusak, megragadók és igen alkalmasak arra, hogy az anyaszívet megragadják. A statisztikai tábla pl. feltünteti, hogy 100 mesterségesen táplált csecsemő közül 49 pusztul el, 100 anyatején táplált közül öt. Ám ezek csak hideg számok. Van azonban ugyanott két szép festmény. Az egyikben az anya üveget nyújt a csecsemőjének: az ablak előtt 7 kis sírhant sorakozik; a másikon az anya keblén szoptatja gyermekét, itt az ablak alatt csak egy sírhant zöldéi. Külön ábrák mutatják a helyes és helytelen pólyázást, tartást stb., kisebb tányérkákon pedig ki van porciózva a csecsemő helyes tápláléka és adagja stb.

A kiállításon előadások is foly-

nak azoknak a céloknak az érdekében, amelyek szolgálatára a kiállítás rendezték és mi csak irigységgel nézhetjük ezt a munkát innen, a borzalmas csecsemőhalandóság hónából.

A világháború kultúrmonumentuma.

Egy héttel a világháború kiütése előtt rakták le első alapkövét Leipzigban annak a hatalmas épületnek, amelynek frissen készült tetejét a megnyitáskor az emberiségnek eddigelé legborzalmasabb vérzápóra paskolta. A művelt világ búcsújáróhelyének szánták, amikor az első kapa-vágást megejtették, egy nemzetközi templomnak, amelynek küszöbén leoldja mindenki a saruját, amelyhez a különféle országok útjain hozzátapadt gyűlölet-sár éktelenkedik. És mire eljött a felavatás napja, sohasem látott vad gyűlölet lángjai csapkodtak a világ minden tájékáról a szent templom felé és a nép felé, a mely azt felépítette, a leipzigai „népek csatárjának engesztelő emlékeképen.

Szeptember 2-án avatták fel a „Deutsche Bücherei”-nak nevezett óriási könyvtárepületet, amelynek az építkezésében a háború által nem engedték magukat az építetők megzavarni. A megnyitás nagy ünnepest keretében történt, de könnyű elgondolni, hogy békeidőben az egész civilizált világ ünnepe lett volna ennek a pompás alkotásnak a kultúra leltárába való beillesztése.

Az épület a német birodalom, sőt az egész németstég központi könyvtára lesz, ahova minden németül nyomtatott könyv és új-

ság és irat befut és ahol mindenki minden német nyomtatott betűt megtalálhat. Hatalmas katalóguscarnokban rövid pillanatok alatt meglelhető a gyűjtemény minden darabja és 200 személyre berendezett olvasóterem, számos apróbb dolgozó és diktálószobák szolgálnak az alkotó munkának. Külön raktárban vannak elhelyezve a legkeresettebb könyvek, a melyeket felvonók szállítanak az olvasóterembe és csak a német arányokat jellemzi, hogy ebben a „legkeresettebb” csoportban 100 ezer kötet van felhalmozva.

A folyóiratok olvasására külön terem van, amelyben mintegy 4000 folyóirat áll a látogatók rendelkezésére, de ezenkívül még egy folyóirat-raktár is van, amelyben további 8000 folyóiratot kezelnek. Megközelítőleg 200.000 füzet folyik be a könyvtárba minden esztendőben az időszaki lapokból.

Az épületben előadó és demonstráló termek és buffethelyiségek is vannak és van hely mintegy másfélmillió kötet számára. Már most úgy tervezték és építették azonban az épületet, nogy később kiegészítsék olyan területtel, amely tíz millió kötet elhelyezését biztosítja.

Az épületet a német könyvkereskedők, Leipzig városa és Szászország egyesült erővel emelt:

Buchhandel, Leipzig, Sachsen.
Liessen diess Haus erwachsen.

közli egyike azoknak a mondásoknak, amelyekkel az épület falai régi jó német szokás szerint bőven el vannak látva. Egy másik mondás az épület hivatását jelzi:

Frei Stadt für freies Wort,
Freie Forschung, sicherer Port,
Reiner Wahrheit Schutz und Hort.

A rokkantak oktatása.

Berecz Gyulának, a m. kir. Rokkantügyi Hivatal dunabalparti rokkantiskolája igazgatójának egy kis füzete jelent meg a rokkantügyi hivatal iskoláiról, amely ismerteti a rokkantiskolák szervezetét és működését és beszámol a rokkantképzés és oktatás eddigi eredményeiről.

A rokkantiskolák céljának és az előkészítő munkának ismertetése után a füzet felsorolja a pályaválasztásnál szem előtt tartandó elveket. A pályaválasztásnál az iskola azt az elvet követi, hogy mindenki lehetőleg a régi foglalkozásához térjen vissza. A gyakorlatban ez nem mindig valósítható meg. Ilyenkor az elv az, hogy a nehezebben végezhető munkáról a könnyebben végezhető munkára térnek át, amelyhez kevesebb erő kell. Arra még nem volt eset, hogy csonkított és béna katona, aki előbb iparos volt, a mezőgazdaságnak valamely ágát választotta volna jövőendő foglalkozásául. Ez az állapot azonban a belső betegeknek a rokkant akcióba való bevonásával meg fog változni. Az idegbeteg, a tüdőbajos és a többi belsőbeteg iparos kénytelen lesz foglalkozását abbahagyni és a szabadabb levegőn folytatható földművelést választani.

Általában a rokkantaknak szabad választására van bízva annak a foglalkozásnak a megjelölése, amelyet megtanulni óhajtanak. Számos esetben azonban mégis befolyásolni kell a szándékukat, mert választásuk gyakran indokolatlan és célszerűtlen. Így is, a leggondosabb mérlegelés mellett

is nem ritka eset, hogy a rokkant harmadnapra azzal állít be, hogy foglalkozását nem folytatja. Ennek az ingadozásnak több oka van, lehet a sérülés is az okozója. Ilyen esetekben az egyéni hajlandóságot alá kell rendelni a test munkabíró képességének. Így lesz a cipészből szíjgyártó, ha az ülés módja más. Gyakran a család beavatkozása járul a foglalkozás megváltoztatásához. Példák vannak arra is, hogy a bajtársi érzésnek is van szerepe a foglalkozás megváltoztatásánál.

Az iskola a tanulókat három főcsoportba sorozza. Az első csoportba tartoznak azok, akik mezőgazdasági, kertészeti, méhészeti és más gazdasági irányú foglalkozást óhajtanak tanulni. Ezek mind földművesek voltak és a csökkent munkaképességüket a megszerzendő elméleti és gyakorlati ismeretekkel kívánják pótolni. Ezeket a rokkantakat különböző tanfolyamokban és a földművelésügyi miniszter által fönntartott szakiskolákban helyezik el.

A második csoportba tartoznak az ipari foglalkozású rokkantak. Az ipari oktatáshoz szükséges műhelyek az iskola pozsonyi-úti műhelytelepén vannak berendezve. Itt két csoportot kell megkülönböztetni. Az egyik csoportban azok vannak, akik régi foglalkozásukat folytatják, hogy magukat tovább képezzék. A másik, nagyobb csoporthoz a teljesen kezdők tartoznak. Ezek, néhány eset kivételével, mind földműveléssel és gazdálkodásai foglalkoztak. Az iparágak közül legnagyobb népszerűségnek öl vendének azok, amelyek ülve gyakorolhatók és megtanulásukhoz aránylag rövi-

debb idő is elegendő. Jellemző, hogy akadt olyan is, aki földműves létére, három hónapi tanulás után, önállóan új cipőt készített. Három hónap alatt mindenki megtanul annyit, hogy nagyobb javításokat megcsinál. A hosszabb ideig tartó tanulást igénylő mesterségekre, mint például lakatosság, asztaloság, kevésbé törek-szenek. De azért ezekben a műhelyekben is elegenden vannak. A Technológiai Iparmúzeum tanfolyamain több száz rokkant végezte el a motorkezelői, fűtői és stabilgépkezelői tanfolyamot.

Az iskola harmadik főcsoportjába tartoznak azok a rokkantak, akik az analfabéta, elemi, polgári iskolai és más tanfolyamokon vesznek részt. Az iskola eddig 118 analfabétát tanított meg írni és olvasni. Az elemi iskolai továbbképző osztályba azokat a rokkantakat sorozzák, akik írni és olvasni tudnak, de egyéb ismereteik hiányosak. Ezek között nagyobb csoportokat alkotnak az egykarúak, balkezések és a bėna-kező katonák, akik itt írni, olvasni és rajzolni tanulnak. A mester-séget tanuló rokkantak külön elméleti oktatásban is részesülnek, amely az ipariskolák számára elő-irt ismeretekre terjed ki. Ezenfelül szakrajztanfolyamokat is tart fenn az iskola, az építőmunkások, lakatosok, szabók, asztalosok, cipé-szek, bognárok, címfestők és má-zolók számára.

A polgári iskolákban is egészen gyakorlati irányú a tanítás. A tanulók jelentékeny része egyben gépirást is tanul és így képesítik őket arra, hogy mint gépirók a kenyérüket megkeressék. Többen közülök gyorsírást is tanulnak.

Az iskola a rendes oktatáson felül általános ismereteket is nyújt és pedig barátságos beszélgetések formájában. A szórakozásokról is gondoskodik. Szerdán és szombaton tanulságos és hasznos fényképeket mutatnak be.

Az ismertetés utolsó fejezete kiemeli a munkának a rokkantakra gyakorolt hatását. A munka vá-rázslatos erővel hatott a rokkantakra. A lelki-egyensúlyokat elvesztett szerencsétlenek vissza-nyerték életkedvüket, újból re-ménykedő, bizakodó, dolgozni akaró és tudó emberek lettek belőlük. Ez a tapasztalás a leg-értékesebb eredménye a rokkantak érdekében megindított mozga-lomnak.

Az életfenntartási költségek alakulása Angliában.

A táplálkozás céljaira szükséges élelmiszerek 1915. július elsejei és 1916. július elsejei árai-nak egybevetése *az árak tekintélyes emelkedését bizonyítja a szigetországban is.* A *burgonya-arak* 22%-kal magasabbak, mint az előző évben, a *cukor* 50%-kal, a *húsárak* emelkedése a különbözı húsajtáknál 17% és 35% között váltakozik és a *tej* 20%-kal drágább, mint tavaly. Még jelen-tékenyebb természetesen az ár-különbség az 1914. július elsejei, tehet háborúelőtti és 1916. július elsejei árak között: a közszük-ségleti élelmiszerek átlagos ár-emelkedése a két háborús év alatt 61%-ra tehető. *Legnagyobb áremelkedés* a cukornál (158%), szalonnánál (120%), burgonyánál (109%) és marhahúsnál (102%). A házbérek átlag ugyanolyanok, mint a háború előtt. Egyéb nél-

külözhetlen éleltszükségleteknek, mint a ruházatkodásnak fűtésnek és világításnak ára emelkedett ugyan, de *nem* oly nagy mértékben, mint az élelmiszereké, úgy hogy az életfenntartás összes költségei *a háború két éve alatt az angol anyaországban átlag 40-45 százalékkal emelkedtek*, amely emelkedésnek *a bérek emelkedésével való ellensúlyozása az angol munkásság jobb szervezettsége és nagyobb közéleti befolyása ellenére sem teljes.*

A kirakatba teendő büntető ítélet.

A fogyasztó közönségnek az élelmiszer-uzsora és hamisítás elleni önvédelmi harcában gyakran merült fel az a követelés, hogy az árdrágítókat és élelmiszeruzsorásokat *példáсан* büntessék meg. A „Népszava” vetette fel az ötletet, hogy az élelmiszeruzsorások és hamisítók üzletében a büntetés tényét és nagyságát jelző fölírást függesszék ki. A hatóságnak kötelessége a fogyasztót, figyelmeztetni arra, hogy milyen kereskedők veszítették el arra való jogcímüket, hogy tisztességes kereskedőknek tekintsek őket – írta volt a „Népszava” – s a pellengért, vagyis a hatósági ítéletet ki kell függeszteni minden ilyen fosztogató-barlang elé. Most azt jelentik Berlinből, hogy ujabban a német hatóságok a német élelmezés „diktátor”-ának, Batockinak utasítására gyakran úgy intézkednek, hogy az árdrágítás elleni bírósági ítéletek az illető cég ablakaiba kifüggesztendő és ott nyolc napig künntartandó. Ugyanilyen büntetéssel sújtja a közigazgatás az élelmiszer-hami-

sítókat is: *vasárnap reggel egy berlin-schönebergi nagy tejcsarnok ablakában már ki voltak függesztve a céget tej hamisításért sújtó ítéletek.*

A kirakatokba teendő büntető ítélettel az „élelmezési diktátor” az élelmiszeruzsorának és az élelmiszerek hamisításának bizonyára oly megtorló eszközt alkalmazza, amely az eddigieknél jóval gyorsabban ígér eredményt.

Mínthogy pedig az élelmiszeruzsora Magyarországon sem ismeretlen bűn, a bűnnek Batocki-rendszerű büntetését itt is alkalmazni kell

A megváltó és megváltandó szociálpolitika.

„Nem kérünk a megváltásból!” Ezt kiáltják Elzász-Lotharingia munkásai a franciák felé, akik mindenáron ki akarják a német rabságból váltani az elzászi és lotharingiai testvéreket. Most francia oldalról mutatja ki egy bátor ember, akinek a fejét azóta bizonyosan betörték már a nagy forradalom honában, hogy a megváltandó testvéreknek minden okuk megvan arra, hogy féljenek a megváltástól. Kimutatja, hogy Németországban a munkaidő rövidebb, mint Franciaországban. A társadalmi biztosítás tekintetében pedig össze se lehet hasonlítani a németországi állapotokkal a franciaországiakat. Franciaországban 39 millió lakos mellett 1 millió egyén van a betegsegélyzőkben biztosítva, míg Németországban 68 millió lakos mellett 20 millió egyén, akinek 390 millió márkát fizetnek ki egy esztendőben, míg Franciaországban ez az összeg 4 millió márka. Elzász-Lotharingia

lakosságának a száma $1\frac{3}{4}$ millió, ebből biztosítva van 400.000 és az ezek által fölvetett összeg évi 10 millió márka, tehát egymagában két és félszerese annak az összegnek, amelyet a mindenképpen megváltani készülő egész Franciaország biztosítottja egy esztendőben fölvesznek. Az esetleges megváltás tehát bizonyára nagy dicsősége volna a háborús politikusoknak de keservesen meginnák a levét azok a munkások, akiket a németországi viszonyokból a franciaországi szociálpolitikai viszonyok közé helyezne a francia győzelem.

A gyermek gyűjtőkédvének hasznosítása.

Ismeretes jelenség az ifjúság gyűjtőszenvedélye. Az nem sokat ígérő fiú, akinek nincs egy bélyeggyűjteménye, herbárium, éremgyűjteménye, stb. A nagy küzdelemben, amelyet a német nemzet most egy világgal szemben folytat, minden erőt és minden képességet fel akar használni a hatalmas német szervező zsenialitás és be akarja fogni a nagy harcban a gyermekek gyűjtőszenvedélyét is, amennyiben praktikus célok szolgálatába igyekszik azt állítani. Berlin-Steglitz kerület kerület előljárósága a következő felhívást intézte a tanuló ifjúsághoz:

„Ne csak bélyegeket és Stollwerck-képeket gyűjtsetek, hanem olyan dolgokat is gyűjtsetek most, amiből valamennyiünknek haszna van. Ha a hulladékok még oly kicsinyek is, tegyék el és szállítsátok be. Sok kicsi sokra megy. A szorgalmas gyűjtők elismerésként jutalomban részesülnek. Minden szabályszerű beszállításért cédulát kap a gyűjtő és bizonyos számú céduláért megfelelő ajándékot. Gyűjteni való dolgok: burgonyahéj, főzelék hulladék, gyümölcs hulladék, ezekből a beszállítható legkisebb mennyiség négy font, cseresznyemag tisztítva és szárítva, szilvماغ tisztítva és szárítva, galagonyabogyó, makk legkevesebb egy font mennyiségben, tojás héj ($\frac{1}{2}$ font), csont, tisztítva, 1 font, konzervdoboz tiz darab, staniol $\frac{1}{2}$ font. papíros, 2 font.”

Semmi kétség, hogy a német gyermekek eleget fognak tenni a felhívásnak, mert hiszen a felnőttektől tanulják a kötelességtudást és a segítség lelkes akaratát, íme egy nép, amelynek az otthonmaradottjai nem a kávéházi kritizálásban merítik ki háborús tevékenységüket, amely nem az egyedül üdvözítő kormánytól váminden segítséget a nehéz napokban és amelyet mérhetetlen szenvedései napról-napra csak magasabbra emelnek.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –
Szerkeszti : Zádor Pál.

A szociális biztosítás és a háború.

Az orosz betöréskor a homonnai pénztár alkalmazottai a pénztár székhelyéről menekülni voltak kénytelenek. Ezek az alkalmazottak most az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztártól azt kérik, hogy ugyanolyan mérvben, mint a Homonnán alkalmazott állami és vármegyei tisztviselők, ők is kártalanításban részesüljenek.

Az Országos Pénztár igazgatósága szeptember hó 15-iki ülésében méltányolta a homonnai kerületi pénztár alkalmazottainak a pénztár által közvetített kérelmét s kimondotta, hogy egy olyan határozathoz – mellyel a homonnai kerületi pénztár kormányzata, a menekülésre kényszerült alkalmazottai, illetve azok hozzátartozói részére ugyanolyan mérvű segélyt állapítja meg, mint amilyen összegű segélyben a homonnai állami s vármegyei alkalmazottak részesültek – hozzájárulását meg fogja adni.

Szoptatószoba a gyárban. Az iparfelügyelők tevékenységéről kiadott 1913. évi jelentésben olvassuk, hogy a pozsonyi cérnagyárban szoptató-szobát létesítettek, melynek használatától eleinte ugyan idegenkedtek a munkásnők, amely azonban az év folyamán már szűknek is bizonyult. *A szoptatószoba létesítését minden nagyobb gyártelepnek egyenesen kötelességévé kellene tenni, mert a statisztika adatai kétségtelenül bebizonyították, hogy az óriási csecsemőhalálozásnak egyik legelső oka a gyermekek mesterséges táplálása. A háború emberveszteségei után kettőzött éberséggel kellene őrködni azon, hogy minden csecsemő anyatejen neveltessék, mert az anyatejjel táplált csecsemő életképesebb és sokkal inkább ellent tud állani a fertőző bántalmaknak is, mint azok, akiket üvegen neveltek. A jövő munkásgeneráció életerejét az ilyen szoptatószobák igen kedvezően befolyásolhatják s így azok létesítését tervszerűen működő propagandával kellene elősegíteni.*

A „Közúti Vasút” kivonulása. A Budapesti Közúti Vasút Társaság, a Budapest-Újpest-Rákospalotai vasút és a Budapesti helyiérdekű vasút részvénytársaság közgyűléséről szóló tudósításokban szerényen meghűzódott egy hír, melyre a nagyközönség Ügyet sem vetett, mert a közérdeklődést a vasút *megváltásának* kérdése kötötte le. Pedig ez a kis hír jelentőségében és kihatásában szélesebbkörű érdeklődésre is számot tarthat.

Arról szolt ugyanis a szükszavú hír, hogy a részvénytársaság közgyűlése az igazgatóságnak egy bejelentését vette tudomásul, mely szerint a vasúttársaság az országos balesetbiztosító pénztár kötelékéből „kilépett”.

Az 1907. évi XIX. t. c.-nek már sokat hánytorgatott 10. §-a alapján a közlekedési vállalatok épp úgy mint az állami, törvényhatósági, községi és közalapítványi vállalatok nyugdíjjogosultsággal kinevezett tisztviselőre, valamint oly alkalmazottaira, akik a maguk és hozzátartozóik számára üzemi baleset esetére a törvény VII. fejezetében megállapított kártalanításnak megfelelő nyugdíjigénnyel bírnak, a balesetbiztosítási kötelezettség nem terjed ki.

Ha tehát a közúti villamos vasút nyugdíjszabályzatát oly módon változtatja meg, hogy nyugdíjintézetébe bevonja alkalmazottait s ezeknek, valamint hozzátartozóiknak üzemi baleset esetére azt a nyugdíjellátást biztosítja, amely értékben a balesetbiztosító pénztártól ily esetben igényelhető kártalanításnak megfelel, akkor a nyugdíjintézethez tartozó alkalmazottak kivonhatók a balesetbiztosítási kötelezettség alól.

A Közúti Vasút „kilépés”-t kimondó közgyűlési határozatának a törvényes alapfeltételei megvannak tehát: a 10. §. olyan kaput hagyott nyitva, amelyen most a közlekedési vállalatok a kormány aggodalmasan gyors támogatásával az Országos Munkásbetegségélyző és Balesetbiztosító Pénztárból kifelé igyekeznek. Kifelé a vállalati nyugdíjintézetbe, ahol a közlekedési alkalmazottak balesetbiztosítása most már a profán, a független munkásság részvétele nélkül, házi kezelésben nyer majd elintézését... mert a kereskedelmi kormány 44770/916. III. sz. rendelete a társaság alkalmazottait az 1907: XIX. t.-c. szerinti balesetbiztosítás kötelezettségé alól azonnali hatállyal ... „felmentette”.

S a „felmentés” folytán a biztosítottak nagy tömegei vonulnak majd ki a munkásbiztosító intézményből, pedig a biztosítás körének ez a szűkítése az intézményt létalapjaiban gyöngíti.*)

Az Országos Pénztár a biztosítási kötelezettség kiterjesztését kéri. Az 1907. évi XIX. t.-c. a betegség esetére való biztosítási kötelezettséget tudvalévően csak a 2400 K-t meg nem haladó keresetű ipari és kereskedelmi alkalmazottakra állapította meg. Az új törvény ezt az értékhatárt az 1891. évi XIV. t.-c.-ből, tehát 16 évvel régibb törvényből változatlanul vette át.

A biztosítási kötelezettség felső határának felemelése az élelmi viszonyok egyre kedvezőtlenebbé alakulása folytán az érdekelteknek már a békeidőkben is sokszor hangsúlyozott követelésük volt, mely csupán a háborúelőtti utolsó esztendőket jellemző szociálpolitikai reakció miatt nem talált meghallgatásra. A pénznek a

*) A Közúti Vasút kivonulása dolgáról Somló Jenő, az O. M. B. P. érdemes titkára a Magyar Ipar ezévi 16-iki számában igen érdekes cikkben a kérdést minden oldaláról megvilágítja.

háborús viszonyok okozta elértéktelenedése oly megélhetési viszonyokat teremtett, amelyek folytán a biztosítási kötelezettségnek a 2400 koronát meghaladó keresetűekre való kiterjesztését ma már az ország *egészségügyének* fontos követelésévé vált.

A *Szociálpolitikai Szemle* már januári számában megemlékezett e követelés jelentős voltáról és közöltük volt akkor, hogy az értékhatár kiterjesztése érdekében a magánalkalmazottak radikális szervezetei memorandumukkal a kereskedelemügyi kormányhoz fordultak. Lépésük – sajnos – nem járt eredménnyel s a kormány hallgatása folytán most a magyar munkásbiztosítás középontja, az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár kéri most a kormány intézkedését. Az O. M. B. P. felterjesztése röviden utal arra, hogy a háború közgazdasági életünket mily módon változtatta meg. A hadbavonulások folytán a munkaerők száma – különösen a tanult munkaerőké – tetemesen megfogyott, az áruk értéke emelkedett, a pénz vásárló ereje rendkívüli mértékben megcsökkent: mindezek a munkabérek természetesen emelkedésére vezettek. *A napi 8 koronás, illetve évi 2400 koronás biztosítási értékhatár mellett így ma már azok, akik a háború előtt a pénztári tagok zömét adták, nem tagjai a munkásbiztosítás intézményének, mert keresetük az értékhatárt meghaladja.* Ékként a törvényhozó intenciója ellenére megszámlálhatatlanul sokan esznek a szociális biztosítás kedvezményétől, mert a pénz csökkent vásárlóképesége folytán, bár keresetük szinleg emelkedett, még sincsenek abban a gazdasági helyzetben, hogy a munkásbiztosítás-nyújtotta előnyöket nélkülözhetnék.

De ez az állapot a munkásbiztosítás pénzügyi alapjainak megrendülését is maga után vonja. Ha ugyanis az 1907. XIV. t.-c-nek idevonatkozó rendelkezései meg nem változnak s a munkásbiztosító illetve betegsegélyző pénztárnak jövőben is csak a napi 8 koronán, illetve évi 2400 koronán aluli keresetűek volnának a tagjai, *a pénztári intézmény kizárólag a megélhetés minimális határán tengődő emberanyag biztosítójává válnék, mely a betegsegélyekre legfogékonyabb lévén, a pénztárakat a normális kockázat és az intézmény teherbírását messze meghaladó módon venné igénybe.*

Háborús szociálpolitika. A német birodalom belügyminiszterének a *hannoveri* betegsegélyző pénztárhoz június 7-én leiratot intézett, mely a következő figyelemreméltó döntést tartalmazza:

„A fölvetett kérdésben való elvi határozathozatal joga a törvényszerinti főlebbezési hatóságokat illeti meg. A magam részéről ennek fentartásával a következőket közlöm:

A birodalmi tanácsnak a gyermekágyi segély tekintetében 1914. december 3-án kiadott rendelete szerint a szóbanforgó esetben a gyermekágyi segély nem adható meg. Ha az 1. §. szövege e tekintetben azt állapítja meg, hogy a segítség olyanok számára is nyújtandó, akik katonai szolgálatuk teljesítését fogságba kerül-

sük következtében nem folytathatják, úgy nyilván azokra a harcosokra gondol, akik ellenséges hadifogságba kerültek és akik hadiszolgálatuk folytán semleges államokban internáltak. Ha ebben a rendkívüli segélyben olyanokat is részesítenénk, akiknek háborús szolgálata *önhibájukból* kifolyólag szakadt meg, *nem* a törvény szellemében járnánk el. A szóbanforgó esetben az illető katona szolgálata nem fogságba jutás, hanem katonai köteleességek vétkes nem-teljesítése folytán szűnt meg, fogságba jutása tehát nem hadiszolgálat teljesítmény, hanem éppen ellenkezőleg, azok nem teljesítésének következményéül tekintendő.

A német birodalmi gyermekágyi segély tárgyában kiadott szövetségtanácsi rendelet tehát a hadbanlévők mellett még csupán a *hadifoglyokat* kívánta hadbavonultaknak tekinteni, azokat ellenben, akik saját katonai bíróságuk ítélete folytán vannak fogságban, már nem tekinti hadbavonultaknak. A militarisztikus vezérgondolatból kiinduló törvényhozás a hadbavonulásuk után katonai vétséget elkövető állampolgárok csecsemőinek megvédését nem tekinti állami feladatnak: az apák vétkét bizonyára ártatlan gyermekeiken is megtorolják, pedig végtére is a csecsemők életbentartásával az állam nem a szülőket jutalmazza, hanem elsősorban önmagát . . .

A hibája folytán kiutalt táppénzért felelőssé tett orvos. *Kvielok* Pált, mint munkaképtelen beteg tagot, a *turócszentmártoni* kerületi munkásbiztosító pénztár 1915. január hó 28-tól táppénzsegélyben részesítette. A nevezett tag táppénzutasványait *dr. Mraz* Gallus pénztári orvos állította ki és bár a beteg 1915. április hó 12-étől kezdve a budapesti lipótmezei állami elmeegógyintézetben állott kezelés alatt, az orvos az utalványokat ez időpont *után* is rendszeresen kiállította, még pedig egészen 1915. június 19-éig. A táppénzutasványok alapján a táppénzért jelentkező tag neje részére a pénztár a táppénzeket ki is utalta és csak akkor derült ki, hogy a tag 1915. április hó 12-től kezdve *nem* élt otthon, hanem *elmeegógyintézetben* részesült gyógykezelésben; az időközben elhalt tag tehát teljes táppénzt jogosulatlanul vette fel s a táppénz felvételét az orvos hibája tette lehetővé, aki kiállította a heti táppénzutasványokat anélkül, hogy a tagot látta és megvizsgálta volna. A kerületi pénztár igazgatósága ennél fogva kimondta, hogy a *kárösszeget* a nevezett orvos megtéríteni tartozik, mert az elmeegógyintézetben ápoltag hozzátartozóit – a gyógyintézetben való ápolás tartamára – csak féltáppénz illette meg.

Minden kétségen fölül való, hogy *az orvos* ez esetben *a táppénzutasványozás körül nem járt el a köteles gondossággal*. Pénztári orvos táppénzutasványt ugyanis csakis olyan munkaképtelenség esetében állíthat ki, amelyről orvosi vizsgálat alapján meggyőződik. Dr. Mraz Gallus pénztári orvos a kerületi pénztár határozatát az Országos Pénztárhoz megfölbbezte és azzal védekezett, hogy a beteg paralysis progressívában szenvedett s ennél fogva az – gyógyíthatatlan elmebajról lévén szó – a kezelésben nem volt

részesítendő. Az orvosnak az álláspontja a betegség gyógyíthatósága szempontjából feltétlenül helyt áll, de a beteg tüneti kezelése szempontjából e védekezés nem volt elfogadható. A szóbanforgó betegség – ha gyógyíthatatlan is – mégis okoz olyan tüneteket, amelyeknek enyhítése az orvosi hivatás legnemesebb feladatai közé tartozik. Ha tehát a feltétlenül nem szükséges látogatások – az orvosok háborús túlterhelhetése folytán – esetleg el is maradhatnak, az igen súlyos beteget a pénztári orvosnak annyira még sem szabad szem elől veszítenie, hogy az lakhelyétől tudtán kívül hónapokig távol lehessen.

Az Országos Pénztár igazgatósága tehát – igen helyesen – arra az álláspontra helyezkedett, hogy a pénztári orvos gondatlanságot követett el azzal, hogy heteken át feléje se nézett egy olyan elmebetegnek, akinél legalább a tüneti kezelés szükségessége mindenestre fenforgott. A táppénz kiutalását pedig nyilvánvaló gondatlanságnak kellett az igazgatóságnak minősíteni, mert ha az orvos a taggal már orvosilag nem is foglalkozott arra való tekintettel, hogy a betegség gyógyíthatatlan, számolnia kellett legalább azzal a körülménnyel, hogy a tag váratlanul meg is halhat, avagy környezetére veszélyessé válván, tébolydába kerülhet, amely esetben természetesen a táppénzek járandósága is megszűnik.

Az Országos Pénztár napidíjsai, havidíjsai és segéd-szolgái részére illetmény szabályzatot készített, amelyet az igazgatóság szeptember 15-iki ülésében a következő szövegben fogadott el:

1. Az O. P. ideiglenes alkalmazottait (havidíjas, napidíjas, segéd-szolga) egy havi próbaszolgálatra alkalmazza.

A próbaszolgálat alatt a napidíjas napidíja 3 korona az orvosi és gyógyszerészi munkakörre előírt képesítéssel bíró és ebben a munkakörben alkalmazotté 4 korona.

2. A napidíjast a próbaszolgálat után, amennyiben számviteli, pénztári, könyvelési vagy statisztikai munkakörre osztják be, 4 korona, az igazgatási (fogalmazási, orvosi, műszaki és gyógyszerészi) szakmunkakörbe való beosztás esetén 5 korona kezdő napidíjjal alkalmazza a pénztár.

3. A kezelési szakra beosztott napidíjas napidíja egy évi szolgálat után 50 fillérrel, újabb egy év után ismét 50 fillérrel, további három év után 1 koronával emelendő.

Az igazgatóság, a számviteli és a statisztikai munkakörre beosztott napidíjasok napidíja egy évi szolgálat után 1 koronával, minden további két év után újból 1-1 koronával emelendő, a napidíj azonban a kezelési szakon a 6, a számviteli, könyvelési és statisztikai szakon a 7, az igazgatási szakon a 8 koronát meg nem haladhatja.

4. Ennél magasabb napidíjjal csak havidíjasok alkalmazhatók, ehhez azonban az elnökség előzetes jóváhagyása szükséges. Az alkalmazás feltételeit, valamint a fizetésemelés módozatait az elnökség esetenként állapítja meg.

5. Azt a napidíjast, aki magasabb szakmunkakör ellátására képesnek bizonyul, az igazgató ugyanazon szakon töltött sikeres működés után az illető szakra átminősítheti. Az átminősítés alkalmával a napidíjas annak a szaknak megfelelő napidíjat élvezi, amelyre átminősített és az előző szakon eltöltött szolgálati idő a további napidíj emelésnél betudandó.

6. A napidíjasok különmunka díja az eddig megállapított mértékben változatlanul marad, a havidíjasok különmunkadíja az évi fizetésének megfelelő fizetési osztályban levő tisztviselők különmunkadíjával azonos.

7. Amennyiben a törvényes rendelkezések másképpen nem intézkednek, havidíjasnak ugyanolyan mértékben van pótlékra és segélyre joga, mint az évi fizetésének megfelelő osztályban levő tisztviselőnek.

8. A 6 koronáig terjedő napidíjjal alkalmazott napidíjas kiküldetési napidíja 6 korona. A 6 koronánál magasabb napidíjjal díjazotté, napidíjának összegével azonos. Utazási költséget a IV-VII. fizetési osztályba sorozott tisztviselők költségeivel egyező mértékben számíthatnak fel a napidíjasok.

9. A havidíjasok kiküldetési napidíja és utazási költsége a fizetésüknek megfelelő osztályban levő tisztviselőkével azonos.

10. A segédszolgák kezdő napibére 3 korona, amely egy évi szolgálat után 3 korona 50 fillérre, további két évi szolgálat után 4 koronára emelendő.

Ez a szabályzat az Á. H. jóváhagyását igényli *a napidíjmeletést pedig 1916. elejétől kezdődő hatállyal fogják foganatosítani.*

A gyógyszerekkel való ellátás fokozódó nehézségei foglalkoztatták a német birodalmi betegsegélyző pénztárak országos kötelékét, amely a közelmúltban tartotta Berlinben rendes évi gyűlését és a biztosítottaknak gyógyszerekkel való ellátása kérdésében oly határozatot hozott, amely e téren mélyreható változtatások szükségét állapítja meg.

A határozat a gyógyítószer drágasága és hiánya folytán a pénztári orvosi karnak és a pénztárak vezetőségeinek szorosabb együttműködését, a sűrűn rendelendő gyógyszereknek gyárilag való előállítását és a magas reklámköltségekkel forgalomba kerülő ezek folytán drága gyógyszerek rendelésének kerülését látja szükségesnek. A határozat egyebekben nem kívánja a gyógyszerrendelés tekintetében az orvosok kezét megkötni.

Nyomatékkal mutat rá végül a határozat annak a szükségesére, hogy a gyógyszerek előállítására szükséges szesz minden adókötelezettségből fölszabadíttassék.

Családtagok elhalálozása esetén is temetkezési segélyeket utal ki a vállalati pénztár, mint azt a Vasmegyei cukorgyári r.-t.-nál 1912. év végén az Országos Pénztár kiküldöttei megállapították. A vizsgálat megállapítása szerint ezen a címen

395 koronát folyósított a vállalati pénztár s ennél fogva az O. M. B. P. adminisztratív utón küldött leiratában a pénztárt fentartó vállalattól az összeg megtérítését követelte. A vállalati betegsegélyző pénztár akkor a megtérítést azzal az indokolással tagadta meg, hogy a törvény 51. §-a értelmében a vállalati betegsegélyző pénztárnak joga volt ezt az összeget kifizetni. Az Országos Pénztár ezzel szemben arra a tényre hivatkozott, hogy utolsó bekezdése értelmében kiszolgáltatható segélyét mérvét mindenkor az Országos Pénztár alapszabályai állapítják meg, mely alapszabályok 41. §-a értelmében viszont *a temetkezési segély* – mindig, míg ez a rendelkezés érvényben van – *csak tagok elhalálózása esetén* fizethető, míg *családtagok* elhalálózása esetén ily kifizetésnek helye nincs. Minthogy pedig a törvény 146. §-a értelmében a vállalati betegsegélyző pénztár törvényes kezelésért a vállalat *vagyonával* felelős és törvényes intézkedések nemtudásával védekezni nem lehet, az O. M. B. P. *a törvény 146. §-a alapján a vállalattól a kár megtérítését követeli.*

A hadbavonult pénztári orvos, ha családós, egész pénztári javadalmazására igényt tarthat. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága a szeptember hó 15-iki ülésében tárgyalta a *soproni* kerületi munkásbiztosító pénztárnak azt a határozatát, mellyel a pénztár a katonai szolgálatot teljesítő dr. *Kund* Vilmos pénztári orvosi illetményét, pénztári szolgálatának újból való megkezdéséig, a katonai javadalmazása és a pénztári orvosi javadalmazása közötti *különbözet* összegében állapítja meg. A határozattal együtt tárgyalta az igazgatóság dr. *Kund* Vilmosnak a határozat ellen irányuló panasz-előterjesztését és a következő határozatot hozta:

Az O. M. B. P. dr. *Kund* Vilmos, nő, családós *pénztári orvos panaszelőterjesztésének helyt ad* és a kerületi pénztár határozatához nem járul hozzá. Megállapítja, hogy a nevezett orvosnak a vele kötött szerződés mellékletét képező illetményszabályzat 12. §-ának utolsó bekezdése értelmében *a pénztári orvosi teljes javadalmazására van igénye* és amennyiben erre a pénztárnak költségvetésében az orvosi fizetések rovátán kellő fedezete van, a pénztár a teljes javadalmazást folyósítani köteles.

A vitás ügy elbírálásánál a határozat megokolása abból a jogviszonyból indul ki, amely a *soproni* kerületi pénztár és dr. *Kund* Vilmos pénztári orvos között tényleg fennáll. Már pedig a *soproni* kerületi pénztár orvosával a kiadott szolgálati s fegyelmi és illetményszabályzatunk elfogadtatása mellett szerződést kötött. Ezt a szerződést a *soproni* kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága elfogadta, az Országos Pénztár igazgatósága pedig ahhoz 38932/1911. sz. a. hozzájárult. Minthogy a szerződéshez a munkásbiztosítás központi szerve, *a munkásbiztosítás országos szervezetének vagyoni jogi alanya*, az Országos Pénztár hozzájárulását megadta, *a szerződés* a panasztevő orvos és az Országos Pénztár,

illetve ennek soproni helyi szerve között minden kétely kizárásával létrejött. Az így létrejött jogviszony fennállását nem érinti az a körülmény, hogy a szerződést az Állami Munkásbiztosítási Hivatal nem hagyta jóvá, mert ennek hiányában a jogviszony véglegessége vitás lehet, de hatályossága csak a Hivatal részéről való megsemmisítése után szűnnek meg.

A pénztár az orvos szolgáltatát elfogadja, az orvosnak ellenszolgáltatást a szerződés értelmében ad; ez a jogviszony évek óta fennáll. A felügyelő államhatóság azzal, hogy ezt a viszonyt éveken át érintetlenül meghagyja és a szerződést megkötő határozatot nem semmisíti meg, s másféle jogviszonyt nem teremt a fennálló helyébe: ha a formai jog szerint nem is, de erkölcsileg garanciát vállal a szerződés megtartásáért.

Mint hogy pedig a szóbanlévő szerződés részül tekintendő illetményszabályzat 12. § ának utolsó bekezdése értelmében a havidíjas nő, családós orvosnak a mozgósítás tartama alatt is pénztári orvosi javadalmazása teljes összegében jár: meg kellett állapítani a pénztárnak azt a köteleességét, hogy a szerződéses illetményeket folyósítani tartozik.

Ha a pénztár anyagi helyzete a „*vis major*”-nak tekinthető háború folytán esetleg annyira gyengült, hogy ezen kötelezettségének egészben vagy részben eleget tenni nem tudna, kötelessége a panaszos orvossal erre az eshetőségre külön megállapodást létesíteni, ami remélhetőleg nem fog akadályokba ütközni, mert viszont a panaszos orvostól a saját és a pénztár anyagi érdekeinek összeegyeztetése érdekében bizonyos áldozatkészség méltán elvárható.

Itt jegyezzük meg, hogy az O. M. B. P. egy a *pozsonyi* kerületi pénztár és dr. *Marton* Sándor pénztári orvos között fölmerült vitás ügyben is a fentiekben kifejtett álláspontra helyezkedett.

A postamesterek biztosítási kötelezettsége körül. Az O. M. B. P. igazgatósága szeptember 15-iki ülésében tárgyalta a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek július hó 1-én 12539. sz. a. kiadott azt a rendeletét, amely a betegség és baleset esetére szolgáló biztosítási kötelezettségét a m. kir. posta nem kincstári alkalmazottaira is kiterjeszti.

Az igazgatóság a rendeletet tudomásul vette és elhatározta, hogy az alkalmazottak után a rendelet életbelépéséig, vagyis 1916. augusztus 1-ig terjedőleg esedékes járulékok egyezség útján való megállapítása céljából az állami munkásbiztosítási hivattal értekezletet tart.

Megállapította azonban az igazgatóság, hogy a rendelet azon részében, amely azokat a családtagokat, „akiket a m. kir. postánál alkalmazottak az idevágó szabályok értelmében helyettesül állíthatnak”, a biztosítási kötelezettség hatálya alól mentesíti, *sérelmes és a törvény intencióival ellenkezik.*

Ennek megfelelően el is határozta az igazgatóság, hogy a kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez fölterjesztéssel él és a rendelkezésnek a törvény szellemében való olyan értelmi módosítását kéri, hogy a biztosítási kötelezettség a postai alkalmazottak említett családtagjaira is kiterjesszék.

Nyolcórás munkaidő – Uruguayban. Uruguay az 1915. november 17-iki törvénnyel mindennemű munkásokra és alkalmazottakra a nyolcórás munkaidőt léptelte életbe és ez a törvény nemcsak a gyárak és műhelyek, hanem a hajógyárak, kőbányák, az építő- és a kikötői munkások, továbbá a vasúti- és villamosüzemekre, végül az összes állami üzemek munkásaira is kiterjed. A felnöttek munkaideje kivételes esetekben meghosszabbítható, de a heti munkaórák száma ez esetben sem haladhatja túl a 48-at. A szünórás szakmák szerint rendeleti úton nyernek rendezést. A napi 8 órán túl való dolgoztatást egyenesen kizárja az a rendelkezés szerint azokat, akik valamely üzemben teljes nyolc órán át dolgoztak, más üzem nem fogadhatja szolgálatba s az ily cselekmény a második munkaadóra büntető szankcióval jár. A gyakorlati keresztülvitel ellenőrzését 25 ellenőrző iparfelügyelőre bizza a törvény s a felügyelőket a munkásügyi hivatalnak rendeli alá. . . . A munkásvédelem európai *anyaországaiban*, a munkaidő ép mostanában alakul . . . szinte korlátlaná . . .

Munkásvédelmi törvényhozás az Egyesült Államokban.

Az Északamerikai Egyesült Államok munkásvédelmi törvényhozása Európa öngyilkossága esztendejében, 1915-ben is üdvös tevékenységet fejtettek ki a dolgozó népe érdekében. A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesületének amerikai államcsoportja az utóbbi években a már meglevő munkásvédelmi törvények kedvezőbb gyakorlati keresztülvitele, a megfelelő iparfelügyelet kiépítése és olyan állami jóléti bizottságok felállítása érdekében agított fáradszóról, amelyek a törvényes munkásvédelem minden kérdését állandóan napirenden tartásuk. Ezeket a terveket New-York, Indiana, Colorado, Nevada és Montana államok az 1915-ik év folyamán megvalósították. New-York állami bizottsága mellé egy a munkaadók és munkások képviselőiből egyenlő arányban alakított tanácsadó testületet is szerveztek.

Tíz államban fogadtak el *baleset ellen biztosító* törvényeket. E kérdés a 45 szövetségi állam közül ezidőszent már 33-ban nyert törvényes rendezést. Pennsylvániában most a balesetek módjára az ipari megbetegedések is bizonyos szavatossági törvényszerű elbírálás alá esnek. – A nagymérvű *munkanélküliség* tíz államot arra indított, hogy szükségrendszeralkalmazások kérdésével foglalkozzék. Idaho állam valósággal a „*munkára való jog*”-ot iktatta törvénybe, azzal, hogy *új törvénye minden munkanélküliség* igényt biztosít arra, hogy évente legalább hatvan napon át közmunkánál foglalkoztassák. A munkanélküliség több államot arra indított, hogy

a nyilvános munkanyilvántartást új alapra helyezze és kifejlessze. *Kansasban és Arkansasban a női- és gyermekmunka minimális munkabéreit* szabályozó törvényeket fogadtak el és ezekkel együtt most már az Egyesült Államok 11 szövetséges államának van ily törvénye. A nőimunkás- és gyermekvédelmi törvényeket az államok egész sorában javították. Az államkongresszus is elfogadott egy védőtörvényt s ez természetesen az egész államszövetségre érvényes bír. Ez a törvény az új tengerészeti törvény, mely a régebbi börtön- és fogházbüntetéseket kiküszöböli és a legénység egészségügyi védelméről és biztonságáról is gondoskodik.

638 ezer baleseti sérült. Két kiemelkedő és meggondolásra különösen érdemes momentumot ragadunk ki abból a statisztikai kiadványból, amelyben a német a Reichsversicherungsamt baleset esetére biztosított munkások 1914. évi baleseti adatait teszi közzé. Szomorú és döbrentően komoly adatok ezek, de ma, a háború minden borzalmát eltakaró és a jövő minden problémáját föloldó reménykedések közepette egy pillanatra akarunk csak megállni mellettük és figyelmeztetni arra, hogy a munkásság anyagi jobb-létét és életbiztonságát célzó törekvések az ipari fejlődéssel még mennyire nem képesek lépést tartani.

Az egyik adat azt állapítja meg, hogy a német munkás átlagos évi keresete az 1913. év 1215 35 márkájával szemben 1197.35 márkára csökkent. A másik hasonlóan száraz és leszöge-zett számokkal kimutatja, hogy a *német munkásság az iparnak az 1914. évben 638,847 baleseti sérülttel áldozott.*

Ijesztően kis szám a megélhetési viszonyok ismeretében az egyik és félelmesen nagy a másik. Mindkettő a munkás kegyetlen kizsákmányolásának beszélő bizonyossága. S ahova a háború egyelőre még nem ér el, tekintünk egy pillanatra ezek közé a számok közé és ha a gondolkodáshoz szükséges erőnk a kétségbeesés még el nem apasztotta, próbáljuk magunktól megkérdezni, vajjon az ipari fejlődés és a nagyüzemek *ezzel járó koncentrációja jogosan és elkerülhetetlenül követel-e ennyi áldozatot* és ha követelhet, természetadta-e e jogát, vagy csak a kapitalizmus mindenható és kérlelhetetlen törtétese.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Helyettes szerkesztő : Zádor Pál

Elek Lipót könyvnyomdája, Budapest, VII., Rózsa-utca 33.